КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

ЕРА, 21 МАРТ, 1968 шо. № 35 (4815). Мах 2 кап.

Массо а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лаккхечу Советан а Министрийн Советан а орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДУЬЙЛА

ДIАДОЛАДЕННАД КХАШКАРА БАЛХАШ

Беррига низ — уьж сихагIа а дика а чаккхдахара

БЕХКТОКХАМЕ ДЕНОШ

Нохч - ГIалгIайчен юртбоахама къахьегамхоша шерра дIадоладелла бIаьстан кхашкара балхаш. Механизаторашна, кхин белхахошна хьтIаккхьчад бехктокхаме денош. ХIара шерхIане да хIара са хьет. Лоацача хана тIехдина бIаьстен балхаш чаккхдахар — из да хьалхалхха латта кертера декхар.

Парте XXIII-ча съездан КПСС ЦК Пленумийн решенешца хьалхе а лелаеш, республика юртбоахама къахьегамхоша доккхий социалистически декхараш тIаьйцад пятилетка кхоалагIча шера лаьха кьувахъав чузцара. Лаьтта лелдара культура лаьха йола шу хилийта лаьрхIад 1968-шерах, Iилманех толашагIа йолча опытан карагIдаьнна кердадараш производствана юкъе а къухьаш, кий декхача лаьттаех, юртбоахама техникех, минеральни органически удобренеех биза пайда а оцаш, налта культурай хьувагьаш республике гIоала юкъера лаьрхIача хIара гектара тIера 21 центнерага кхоачаш айбе лаьрхIад, хIаьта деррига чудахьаш доа алат 500 эзар тоннаца дIайхоачале, кичачIаьлахкета 150 эзар тоннал кIезигагIа доццаш алат доккха лаьрхIад. Ерригача колхозашкех совхозашкех дIахурий йола алаташ массакахьа а кхьатарра кертерча лаьтъе дIадуьча стандарйа кхоалагIча класса районированни сортех дача, цIенагIча сортий лакхагIча репродукцей категорейн фуца хIаье доь деннад.

Уж декхараш диза кхоачашделга кертерча лаькъе бIаьстан кхашкарча балхех тийша да. Из дика кхета а дош, республика дукхача боахамаш чуйкка дIадоладаьнд кхашкара балхаш. Цу гIуллакха мел оьшар Iаланаьльа: хамкаьльа кийчъьлой техника, дIадоьша фу, кхашка тайсий минеральни органически удобренеш, кхета кхы а.

Шерра социалистически эхь а йоаржаь, кхашкара балхаш доьш ба Грозненски районерча «Горячеисточненский» яхача совхоза механизатораш. Уьж бетта хьалхарча деношка дааз уж болабелар лаьттанцара тIоадал чусоцае, хьаьта кхачаш йола культураш дIаь. ХIанеле 2600 совгIача гектара тIа дIайийна хIаьнаш тIалдале макха баьккхаб цар. Дерна толдаш совхозаш къахьет механизаторашна.

БIаьстанна дика кийчо ю вахъаьбаьхаьб Шелковской районерча «Коминтерн» яхача колхоза къахьегамхой. БIаьстан юккъьанцы юа культураш дIайийна баьккхаб шигара механизатораш. ХIана цхьатарра кхашка макхаш йода, лаьтта [illegible] латт. Йоацача кана деррига кхашкара балхаш чаккхаха доьш деннад кхаш делдерраша.

БIаьстан кхашкара белхаш дика дал Сунженски районерча боахамашка а. Дика кийчьлой техника. Iаланаьльа дикагIча сортех йола дIадув фу. хIанзе йоакхо лой цайна билда боахача механизаторийтьашташ кхоачакIдара [illegible] алар вIашкIIехьадаккхара.

Цу тайпара масалаш кхы дукха а доаладе йиш я. Республика кхашка кхехка йолеений механизаторашта юкъе лаьржа социалистически эхь. Цхьабакьда, цхьаьолча боахамашка хIаьн а боккъонца кийчо лаьц бIаьстанна. Ремонт лаьц ерригача тракторашта, сеялкашта, кхыйолча машенатара. Тоьал Iаланидаьдац дикагIча тайпах дола дIадув фу.

Шоай ерригача тракторашта, селкашта боккъонца ремонт ль баьннабац МалгIабина, Урус - Мартана, Шелковской районашкарча цхьаболча боахамий ремонтиккаш. Дукха кхоачамбоацараш да бIаьстан балхаш доча Наьсарен районерча совхозашка. Туралье гектарахь кIезига ала цига лаьрхIа лаьтта. хIаьта хIана а чIоагIа делара латт лаьтта оахилта, дукха моттигаш ниййсу агротехника боккъонаш телкаеш. «Знаменский» совхозе тоьал Iаланидаьдац дIадув фу. Цига цхьайолча моттигашка толла коартол дIавоиш гIулакх а ниййсденнад.

Цу тайпара кхоачамбоацараш да республика кхьча боахамашка а. Из гIулакх кхы дIахо да мегаргдац. ХIара боахаме доцацача хана бIаьстан кхашкара балхаш тIехдина чаккхдаргдолаш вIашагIтIехьбаккха беза болх.

Боахамий специалисташ декхарийла ба къахьегамхошта базза толашагIа йола методаш, агротехника боккъонаш шерра хIайовзийта, бригадашта, звеньашта Iилман дарза тIа вIашагIIехьаьхьа рекомендацеш яла. Дерриге сеа лаьтта делаьара культура а. Къахьстта йоакхо а сацаш гIулакх да хий дехкача лаьттаех биза пайда ацар. Даим тIакьожаш доаттаба беза агротехника боккъонаш лораира. «Сельхозтехника» декхарийла я энача оатхалашна боахамаш Iалашдара гIулакх тоаде.

Бехктокхаме декхараш хьаьлашка латт кIаьна колхозашкарча, совхозашкарча партийни организацешта. Уьж дейзарийла а пятилеткан кхоалагIча шера лаькха хьувкъьан кхебара лаьржача социалистически эхьа яхетанца кулийаде. Кертера тIараш тIабахийта беза вайраш хайраш уж бахха йийса дIайтадарш. ТIехьаьоцача моттигашка хьокаьбе бола толашагIбараш, болх дика вIашагIтIехьбаккха ховраш.

Шерра пайда эца беза социалистически декхараш кхоачаьшдарга хьожаш дIа юха доаттабеча тIахьожамах. Наха юкъе беза бола болх хIана кхашка бакха беза. Дика кийчъе еза кхашкара станаш. Цига Iаламде деза механизаторашта мел эшар. Даим хилийта деза керла газеташ, журналаш.

Партийни организацеш декхарийла а Iилман дарза тIа къахьегам вIашагIтIехьбаккхара даим терко е, материальни моральни стимулаш ниййса делае.

Къахьа латтарий сий лаьха лоаттаде а цар опыт шерра баьха юкъехахъа а еза.

ХIара сахьатах пайда а эцаш, кхуьхьа сихде кхашкара балхаш.

Шалха бодача ниьна кьеда оагIорахьа уьш «Шалинский» совхоза № 3 йолча отделене лаьтташ. Укхаза соиц тхо. Наькъа йисте механизатораши, сеяльщикаши, агрономи чуйкина тракторашка хьежаш боаьи. Са ца туйташ йолчоа тара я цирна е минуташ — из хоьргда механизатораш А. Дошуеви, А. Мизоеви, Г. Сакаеви сийбенна тIеххьара фенташ чIоагIъеш балхараш — уьш сахьате дIаболалу уж горох дIае.

Механизаторош бита а бита отделене агроном Шемильханов Махьади волча тIадоац тхо массехк хаттар де безам болаш. Тха лагара дар мийна хоаш сайна ва доьш а алалехьа цо аьлар.

— Хов соиа оа фу хатта безам болаш да. Хьажал, — хьаьш цо бий била лаьтта, — дика дал БIаргагой шоена, дIахье гIалит яц юкъе.

Да а з лаьтта дика кийчдаь, лайса лолаш саиIа хIаьла. бIаргдIа мел къоаьч ниййса да кха.

— Шо раьза долаш эий оахама кIоаргал? — дар оаха цIоай кьадхара хаттар.

— Да. ХьажкIаш гидаургаш дIае

Репортаж

ДIАЮВ хьалхара гектараш

лаьрхIа лаьтта кхоатталиш механизаца ахьаш оаха 49—50 сантиметр кIоаргга долаш, хIаьта кхыйола культураш дIаюргьа 27—29 сантиметр кIоаргга аьхача лаьтташ.

— Механизаторашка ший сийнах боах байта йоце безам хий цо?

— Дукха хала даь цо кхоачашде а. Трактористаш тоьаш белаш ба. Техникага иши сиенах болх байта вIашагIтIехьаларга тха.

Тхо къамаьл дешлаттеча юкъе кхай тIа гIолла дIайолалу кхо агрегат.

Уж ба тха оттара дикагIа бола механизатораш А. Дошуеви, А. Милаеви, Г. Сакаеви. — дIахо дуьйа лолаьир Мухьаде, тракторий тата шы хеалалаь тха чIаьзаьл. Масала. Дошуев тха совхозе 1957 шера дена ва болх беш. ХьажкIа кхеча эоча кьаггаьдеш ва из. Шхет дIадера план тIехдика кхоачашьярна белгалваьлар из совхза а.

Агрономцара тха къамаьл чакхдоаллаш уьш шера шоай хIае еаш ерргга а 750 гектар а, аьнар цо. Царех 100 гектара тIа горох моргьа, 60 гектара тIа кен, 200 гектара тIа — хьажкIа. Юхейиса моттиг дIадоаьаргьа суданскх баьце а, хIаьта сихоса лаьрхIа дIаюорглолча хьажкIаша а.

Агрегаташ шоалагIа со дIаболабеш яр. Уж гаьна наалехьа трактористашка яхьа оаш доь ала безаш болаш хьатIадаьхкар тхо.

— Оашош боча балхах лаьа ала хIама дац шун? — хаьттар оаха цига.

— Фу ерги оаха, ихса... Тракторашна болх дика бу, цудухьа безаме мел гIулаккхаш, — аьнар цар коча ххьешашца юхьмараш тIара хьарар дIа а долламаш. — Цхьабакьда, [illegible]

— Мала йистедоьргда шо горох дIайийна? — хаьттар оаха эттара тIехьа.

— Тхона хьалхах еша за кхоа да да, хIанзе оаха дика дайнахьа чаккхболаккхаргба из болх.

Механизаторош яха а шоай тракторашта тIа а хайкна дIаболалу горох дIае...

Тха «летучка» сихха дIайоха совхоза центральни усадьба йолча оагIорахьа.

[illegible]

Сурта тIа: горох дIаюиш а тракторийстий. А. Дошуева, А. Милаева, Г. Сакаева агрегаташ.

И. Плиева сурт.

МЕХКА ГIОЛЛА

МЕХКДАЬТТА КХО ЭТАЖ

ТЮМЕНЬ. Мехкдаьтта доалла Самотлорски моттиг шерра тахка болалуш ба Тюмена геологаш. Лаьттанка кIалхарча шу ганах ала боккъе а йолаш оал «доккхагIчарех бола седизьа». 500 квадратни километр совгIа моттиг чулоацаш йолча цун территоре тIа мехкдаьтта кхо тIоа ба 1700, 2100, 2200 метр кIоарга.

Мехкдаьтта доаллача Самотлорски моттига запасий мах бе йиш хургйола юккъьанцара материалаш ер шу чаккхдоаллаш кийчъе дагa ба геологаш. ХIаьта эксплуатационникаш 1969 шера моллагIча ах шера укхаьара мехкдаьтта чаккхдаккха Омске дахийта даге ба.

ДОШО ЯЬССАЛЕ

АЛМА-АТА. ГIун шера тIа хIама доацаш йола лаьсий йоакха аре кашмьршна «дошош стайн» Iалашо: адам ца захача цу бирсача мехкара дошув йерадала.

Промышленни балхаш дIадоладара эттара перспективнагIа хинний дошув доалла Таскоренско моттиг. Цига хIана тохкама бу рун теха вархI скважина лаькхай.

Пхьоакхьа, Таскора пхьа ю. Дошув доалла моттигаш кораейагIа геологашта Керегетаса, Айгртаса, Шарыка районашка. Тохкара даьча тохкамашо йиш хилийтай Прибалхашье мехкарча дошув доаллача перспективни районех лархIа.

АЛТАЯ ПОЛИМЕТАЛЛАШ

ЗМЕИНОГОРСК (Алтайски край). Полиметаллаш доакха кхы цхьаьккха моттиг а хьайийлай рудни Алтаи лаьттан ченош тохкараша. Арен геологоразведочни партешлача бурув зеттача йоккхагIолча мастера А. И. Василиева бригадина Iалаьмате хилха найхане оахкалом дозкха тIоа кораьбьй Талоски - яхача шоара мехкара. Дукха кIоарга доаццаш рунн доаллача тIоаьнах чудахал бурув. Цун соццa . 39 метр за. Анализаша хьахьеккал, Талоски рунах цIаста, цинк, цинк, доал[illegible] хилар.

ЗАПАСАШ ИТТАШ ШЕРАШКА ТОЬАЛ Я

НОРИЛЬСК. Советски Iаьдала 50 шу дизара сийна «Октябрьский» яхна цIи тиллача керда гучальнача моттиге доалла цIастен никели кхоачалуредац иттаьш шерашка. Цу тIа уйла сецай норильски геологий рудай запасий оперативни лоархIамаш ла чун тIехьагIа. Iалаьмате йоккхача лиишина таа йола рудии Iоаьа даим гIорлаь латтача сомача доаттан тIоана кIал йоалл.

ДИНА КХАЪ

ОРЕНБУРГ. Оренбурга мехке бурув теха лаьхкача № 32 йолча скважина чура 1800 метр кIоаргарара газ кIеж техай. Цо мIаьхха а бахьдир Заураль аренашка сийна доагор доалл аьнна геологашка хийтар. Керда газа дукха ха йоакхаш гучальнкхача газоконденсат йоаллача Красноходски моттига мехе я. Укхаза 50 эзар метр скважинаш яха лаьрхIад. Из болх шоала хIана бац аьнна лакхагIа ба дIаладахача шера облаcта ерригача территоре тIа газ лохаш лаьча тохкамий боадамаш.

Сийбенна баьцадаараш дIадуаш латт Грозненски района Ленина цIерагIча колхозе. Баьцадаараш кхедераш декхарийла ба 4,5 гектара тIа хох, цхьан гектара тIа морковь, 0,3 гектара тIа шанель, 0,2 гектара тIа петрушка кхоа.

ДIаноа дотт кхоаш. Наьнах йолгIача шин гектарах 0,5 гектар хIанзе дIайийна хьанай. Иштта «[illegible]» раза чу кIеь помидорий рассада а хьалха хьайоаьа кабда а дIайийна, баьхкай.

Боахама баьцадаараш кхедараш дена деш ба городашка баьцадaта шерта баьцадараш хьайийтара.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) баьцадараш кхоача бригада кугалхо Е. Комаровай, Т. Гордиенкой, К. Калиевай полиэтиленови пленка тIаттехьа кархасашца [illegible] дIакхоадаш ба.

М. Плиева сурт.

К. МАРКС ВАЬ 150 ШУ ДИЗАРГА

Къаьстта брошюра а долаш арадьнный «Карл Маркс (Марксизма овзаш йола доацца биографически очерк)» яха В. И. Ленина статья. Владимир Ильича из яздьний 1914 шера шу хама Росси эттара а чIоагIагIа дIа хеза хиначa Гранатэ энциклопедически словара лаьрхIа. Иняаа а йоацаш хIал В. Ильина кулг яздь из статья зепатехахиний 1915 шера шу словара 28-ча тома тIа.

Книжни магазинашка кхаьчад иштта Вильгельм Либкнехтен Поль Лафарген К. Марксах шоайта дагадоагIараш дувца брошюраш а. Уж белгала бола дунен халкъашта лекъерча белхлой болама деятелаш Маркса а цун дезала а кхоачхара доттагIий хиинаб.

КАРЛ МАРКС

ваьча дийнахьа дена 150-гIа шу дизара хетаь Iилман конференци чаккхьаьнхай республикански «Знание» яхача общества Вильнюсе. Цун доакхьашхоша лайийгIад марксизма дIа-са ержарах, К. Маркса экономически хьехамах, миллионаш болча наьха кхела марксизм дерригдуней-исторически лоархIаме хилларах йолча докладаш. Конференце белгалдоахаш дар дIаяхача бIаьшерен кхоъ шерш эттагIа йоараш долалуш шехьа а Литве К. Маркса «Капитала» хьалхара том арадаьнна хилар. ХIаьта цул тIехьагIа дукха за лиалехьа «Коммунистически парте Манифест», «Маьлах оттабаь къахьегаман капитали», Iилман коммунизма дард елларий кхыйола произведенеш оьцаш хиний Вильнюсерча, Каунасерча, Шяуляйерча, Литвай кхыча городашкарча юхьанцарча марксистки кружокашка.

ПИОНЕРИЙ ДВОРЕЦЕРА ВЫСТАВКА

Парте ветеранаша Чебоксарски пионерий Двореце йиллача музее хьайийллай Карл Маркс ваьча дийнахьа дена 150 шу дизара хетаь йоаьа экспозици. Цун экспонаташта юкъе да 1923 шера Харькове арадаьннача юхьанцарча советски къаьсттача «Капитала» изданих йолча цхьаьне экземпляр. (ТАСС-а корр).

СОВЕТСКИ IАЬДАЛА ЮБИЛЕЯ СИЙНА

Керда зама хьайийлараш дагабеха

Дукха мах гулбеннабар самардийнахьа Грознерча пионерий Дворецe. Уж ба Ленински района белхлой, гIулакхера нах, домархой, кхыча районашкара баьхка хьаьший. Сайрийна пхи сахьет даьча Нохч - ГIалгIайчена Советски Iаьдал этта 50 шу дизар дездара хетаь торжественни собрани хьаела Ленински райисполкома председатела Галкова Галина Федоровнас. Шоай сийлен президиуме нисвеш раьза а волаш КПСС ЦК Политбюро харж собрани гулбеннараша.

Цул тIехьагIа «Нохч - ГIалгIайчена Советски Iаьдал этта 50 шу дизар» яха доклад йир КПСС Ленински райкома секретара Б. Д. Эльмурзаева.

Доклад лоьчуя тIехьагIа Ленински райисполкома хьаьла йиш. А. П. Палутина Сийлахь - боккхача Дай-мехкан тIема ветеранашта СССР Лаккхьерча Совета Президиума указах хьаьжаь оршнаши медалаши дIаоалар.

Цул тIехьагIа пионерий Дворецe художественни самодеятельноста коллектива доккха концерт оттадир торжественни собрание гулбеннарашта хьалхашка.

Г. ВЕДЗИЖЕВ.

Дегаш гIоздаьнна

Иллашца, халкъарашца дIадоладир самардийнахьа Нохч-ГIалгIайчена Советски Iаьдал этта 50 шу дизара цIей дездалга Сунженски района къахьегамхоша. Районни центра майдан тIа сайрийна пхи сахьат доаллаш гулбелар наьхахой, мехкдаьтталахой, хьехархой.

Пхи сахьат даьча культура ЦIен зала ерригга моттигаш дIалаьц къахьегамхоша. Торжественни собрани дIайелалу. Собрани хьаела КПСС райкома хьалхарча секретара Ф. В. Верлашкина. Цул тIехьагIа «Нохч - ГIалгIайчена Совета Iаьдал этта 50 шу» яха доклад ю райисполкома председатела Плиев Хьадиса Султана.

Собрани чаккхьаьннечул тIехьагIа культура ЦIен художественни самодеятельноста коллектива доккха концерт оттадир.

ЦIей дездир

Самардийнахьа сайна цIаьнха дукха нах гулбеннабар Назран - Юртарча культура ЦIагIа.

Совета Iаьдал Нохч - ГIалгIайчена этта 50 шу дизар дезде оалие яхи бIаь гаргга саг.

Къаьстта дегаш гIоздаьнна ба бакхкий нах. Юртара а баьнна сагаркхоша оттадаьча лоацарга хьежаш, 50 шу хьалха шоаш хьена баллаш бIаргадайначех, лайначах вIашах къамаьлаш деш латт уж.

Сайрийна культура ЦIагIа зале торжественни собрани дIайелалу. Собрани хьаела Назрань-Юрта райисполкома председатела заместитела Идальгириев Висангира Махьмуда.

«Нохч-ГIалгIайчена Совета Iаьдал этта 50 шу» яха доклад ю КПСС Назрань - Юрта райкома секретара Батаева Саiда Iайнес.

Торжественни собрание чаккхьаьннечул тIехьагIа дIахо бахьаш цIей дездар баьхкараша.

Цивна кхоархIа концерт оттаду культура ЦIен художественни самодеятельноста коллектива. Концерт чаккхдаьннечул тIехьагIа «Салтичун де» яха кинофильм хьекх.

Уж денош дицлургдац

Урус - Мартана района культура ЦIен зал хьайийзай района массайолча юьйлагара цIей дезде баьхкача къахьегамхоша.

Торжественни собрани хьаела КПСС Урус - Мартана райкома организационно - партийни балха отдела заведующа А. Э. Пальчика. Сийлен президиуме КПСС ЦК Политбюро харж собрание баьхкараша.

«Нохч-ГIалгIайчена Совета Iаьдал этта 50 шу» яха доклад ю райисполкома председатела З. М. Мугаева.

Торжественни собрание чакхIиела. Цул тIехьагIа самардаьча концерт оттаду кадна культура ЦIени района школлайн художественни самодеятельноста коллективаша.

Дика вIашагIтIехьаьккхай сагьардаьни чаккхдьаьр районе ЦIей дездалга.

Самардийнахьа Нохч - ГIалгIайчена Совета Iаьдал этта 50 шу дизар дездаш бар Советски, ЦIаьла, гIала Грозни Октябрьски района къахьегамхой а.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР 1941—1945 шш. СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ДАЙ-МЕХКА ТIЕМА ЮКЪАГIА НЕМЕЦКО-ФАШИСТСКИ ЗАХВАТЧИКАШЦАРЧА КЪОВСАМЕ КЪАЬСТТА БЕЛГАЛБАЬННАЧА ПАРТИЗАНСКИ БОЛАМА ДОАКЪАШХОШТА СССР МЕДАЛАШ ЯЛАРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

1941—1945 шш. Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIема юкъагIа немецко - фашистски захватчикашцарча къовсаме къонахчал а долаш, майра хилларах СССР Лаккхехьарча Совета Президиума цIерагIа медалаш йойла:

«ЗА ОТВАГУ» ЯХА МЕДАЛЬ

Абдулкадыров Iабдулкъадара Iараба.

«ЗА БОЕВЫЕ ЗАСЛУГИ» ЯХА МЕДАЛЬ

Салиева Арифа ВахIида.

РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель, М. ЯСНОВ.

РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва.
1968 шера 21 февраль.

СОВЕТСКО-БОЛГАРСКИ Договора ткъо шу дизар

СССР-н Болгарина юкъерча доттагIалах, цхьана гIуллакхаш лелорах, вIаший новкъостал дарах долчу Договора куьйгаш яздина дийнахь дуьйна 20-гIа шу дизарна хетаза Москвахь кхайкхина торжественни собрани хилла «Правда» яхача газета культуран ЦIарга 18 мартехь.

Президиуме бара КПСС ЦК Политбюро член, РСФСР Министрийн Советан Председатель Г. И. Воронов, СССР Министрийн Советан Председателан заместитель В. Э. Дымшиц, кхьолла советски, партийни, пачхьалкхан, общественни деятелаш, хIокху хиллачу СССР-ра НРВ посол Стоян Гюров а, НРБ финансийн министран заместитель, болгаро-советски доттагIаллин Софийски городской комитетан председатель Иван Палийский а, посольствон дипломатически сотрудникаш а.

Собрани схьайиллира КПСС МГК секретарь Р. Ф. Дементьевас. Доклад бира советско-болгарски доттагIаллин Обществон Центральни правленин председателан хьалхарчу заместителан, КПСС ЦК отделан заведующин Н. И. Органовс.

Советски Союзан Болгарин халкъийн Республикин юкъерча доттагIалах, цхьана гIуллакхаш лелорах, вIаший новкъостал дарах долчу Договора 20-гIа шу дизарна хетаза кхайкхина хилла торжественни собранеш хиллера кхузахь Ташкенте, Одессе, Ровне, Сумгаита, кхечу кхьолла городашкахь.

(ТАСС).

«КОСМОС-206» ЯХАЧА ХАОТТАМА КЕРДАЧА СПУТНИКО КОСМИЧЕСКИ ВАХТА ЙОЛАЯЬЙ

МОСКВА, 18 март. (ТАСС-н корр). Тахан керда «Космос-206» яха советски спутник юкъа иллина «Метеор» яхача экспериментальни космически метеорологически системина. Из урагIа кхийсира 14 марта, хIокху латтангара 630 километр гергахь го болчу орбити тIе а хIоттийна. «Космос-206» цкъа го бан оьшу 97 минут. Орбитан экватор 81 градус ю.

Кердачу советски хаоттаман спутникан бортехь тIе оттийна телевизионни ургIе йолу 8—12 микрон болчу спектрехь дахьарча атмосфера а латтан тIехьи хьале хадамза обзор телевизоргIана информаци аппаратура, хIокху кхетта атмосферан излучени йоахале радиаци йистара йолу приборийн комплекс а.

13 марте СССР Гидрометцентр кхиъна «Космос-206» бортехь тIера йоуьуш хаоттамах йолу информаци цхьана Советски Союзан дола дийнарчу орбитехь кхьана кхьолла ойлано организацешка йоьтуна.

Хаоттаман гIуллакхашка, хIинца латтана орбитехь болх беш ю кхо советски хаоттаман спутник: «Космос-144», «Космос-184», «Космос-206».

«Метеор» яхача экспериментальни системан болх бу дукха хIума из зевшолу цхьанахьа ехьа чуккьа, хаоттаман гIуллакх хьанахьа даккхийта дукхьа хадамза атмосферахи Латтан тIехьенехи хьал-хьаламахь хоьешш а дац. Цу системина юкъа спутникашна цхьана йолуш а комплекса ухача метеорологически информаци шен хаамашка бан буну, из Iочуьйле, йоьшхахьну латтан тIерча службийн комплекс а.

«Метеор» яхача космически метеорологически системин шех болха эксплуатаци дIахо а оьшу латт.

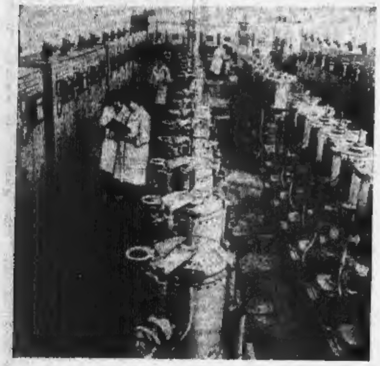

Гор. Днепропетровскерчу (Украински ССР) турбийн промышленностан Юьртгсоюзан Iилма-толламан институте болхлоша вIаштIехьельхай турбаш яра керда методаш — уж лаккха частота йолча токашца, вIашкатеIаара хьесапегIа вIашагIа летаеш, юкъ-юкъе секциош йотта а йотташ хьаргйолаш, хIокху кхетта турбаш юкъша ах-ах цилиндр вIашагIа а летаеш кийчъергйолаш (мехкадьттан газан проводашта).

СУРТА ТIЕ: йоккха йIовхал лоцу металлаш толлачу лабораторе.

• Э. Эттингера сурт. (АПН).

КОЛХОЗАШКА ГIИРСАШ ХЬАЛДАР ТОАДЕ

Колхозийн экономика, хоьш мадарра, дукхахча хьаде капитальни вложенеш пайда ийсар эшарахи керттерча производственни фондийн эффективность дакхьарахи тайпа а.

Цуьхьа колхозийн экономически декхар севаш лата ялача, из латт, керттера фондаш тар ма лу сихагIа дегIакхуьндара ахчанаш материальни ерригача средствах экономически эффект менахта йоккхагIа хургйолаш пайда эшарах.

ХIокху вайн республикин колхозашкахь миштта кхочушдеш ду из экономически декхар? Цу хаттара жоп лу 1967 шера колхозашка капиталовложенеш дIалахийтара итогаша. Масала, вагахьа санна Гудермеса, Шелковской, Наурски районийн колхозаша капитальни вложенеш планаш кхочушдъьйоха кхьачча районашкарчул дикагIа IалашдьйIаде, республика бIарчча хьайнача гIирсаш хьалдарта капиталовложенеш дIалахийтира план 76 процент бера кхочушдьйьна.

Капиталовложенеш план 1967 шера кхочушдъьйоах лоархIалыш Советски (38 процент), Шелкла (57 процент), Ножай-Юрта (63 процент) районаш.

Производственни культурно-бытовой гIуллакхашта лаьрхIа объекташ хьалтьара-монтажни балхийн план ухх тайпара кхочушдьйьна колхозаша республика бIарчча хьайнача: доьхан помещенеш хьалтьара 44 процент, жена — 34, зернохранилищаш хьалтьара — 60 процент. хIинца Советски МалгIабинон районашкарчу колхозаша хьалтьа лыкхаш цхьан кха объект.

Хьалтьь и на болаш юсаш йола объекташ кIезиегIа хила оьцу мотте. 1967 шера ихы тIа а дукхагIа хиллийтай. Масала, 1270 бежана лаьрхIа объекташ, 7900 уустагIанна лаьрхIа желаш, 53 котама лаьрхIа бунаш, 8950 тонн ялт чуотталара лаьрхIа зернохранилищаш хьалтьь ихаш.

Во лата культурно-бытовой гIуллакхашта лаьрхIа объекташ хьалтьара гIуллакх а. 1967 шера 4828 моттиг йолу 16 клуб хьалтье а болх бе йолийта а ьлина оттаь план йолушехьа а хьалтьеран ю 1820 моттиг йолу 6 клуб мара. Дешна дах а кхачане долча берашта лаьрхIа хьалтьеташ хиннача учрежденеех хьалтьь ьнираш 112 моттиг йолаш мара ю, хьалтьь банеш 255 моттиг хила езача, 73 моттиг йолаш мара ю. 4440 квадратни метр чуIе моттиг а йолаш 108 цIа хьалде дезача метте, хьалдаь льнираш дан 2168 квадратни метр йолу 51 цIа мара.

Ножай-Юртан Советски районашка хьалтьь ьлина цхьаккха бан ю. Сунженски районе 620 моттиг йолаш 3 клуби леша дах а кхачанза долча берашта лаьрхIа 180 моттиг долу учрежденеех цхьаккха а хьалтьь ьнинаш.

Цхьабакъда, Госбанко цу гIуллакхашта тоьал дукха кредиташ хьожадьлар.

Нагахьа санна Шьела районан колхозашка капитальни вложенешта дIахийна деррига ахча 536 эзар сом хиннадале, цу дакъе Госбанка кредит 63 процент хиъна. Йотта Ножай-Юрта районна а деррига дIададхийта ахча 808 эзар сом ю, цу дакъе банка кредит — 54 процент. Советски районе деррига дIадахийтира 164 эзар сом, банка кредит — 40 процент, Ведана районна колхозашка — 439 эзар сом, Госбанка кредит — 36 процент.

ГIирсаш хьалдар болх сихлара во лелар бахьан долаш ёпза пайда юха хьалан дIададхийтача соьмо. Дукха объекташ, къьэстта а Ведана, Ножай-Юрта, Гудермеса районийн колхозашка, сов безача ьахьах хьалтььий.

ХIинц а тIехьа йоашта ца доагIа ахчан йолу подрядни гIишлой-монтажни организацеш колхозашкара. Масала, Госбанко 1967 шера контрольни бустамаш дахьачул тIехьагIа гучадьлар, дIа-юха лелачу механизированни колонно Ножай-Юртан районан «Заветы Ильича» яхача колхозе 13222 соман, Гудермеса районан «Октябра 40 шу» яхача колхозе 9186 соман гIишлой-монтажни балхийн боаран боккъо боцаш лакхадаь хилар.

Уж долу хIамаш бедах йоагIа IатгIъад гIирсаш хьалдара техникета Iаткъа ца Iеш, заказчикаш колхозашкахь расчетанаш а.

Капитальни гIирсаш хьалдара цхьайна а тайпара чорхе ца ела лоьрга йоа. Бандаш председатель волча Советски районан Ленина цIерагIча колхозе гIирсаш хьалдара балхаш чIинтIа дел хьейначи. Сом такхбоаха дех хьалье лаьрхIадаь ухаза 1967 шера. Из гIирсе хьалбара колхозан районни юрта бедама производственни управлене декхар а дау, Госбанко кредит хьадийлар, проектно-сметни документаци кийчйир, рестройучасткаша договор дир гIишлоймонтажни балхаш дара, колхозан правление 1967 шера 4 апреле решени а яь гражданин С. М. Ягаев мастеран балла хIа а цIцар бетта 75 сом алапи а долаш. Де хIама дIасадацар гIирс хьалбечча тIахьожаш лоаттабелга мара, цхьабакъда, да бера банна дIададхьар гIуллакх. Из шен балхьара хьисапйийшен бокъонашеш дIададхийтар 24.970 сом, цу дакъе 23620 сом пачхьалкхен кредиташ а долаш. цхьабакъда, гIирс хьал ца беш сецабир. Цица тIаеча оборудовани ара юкъе Iе а кхесса, догIо болаш, валхо йокъаеш улл.

Йотта юкъагIийсар хьалье йолаь цех, цхьабакъда, мастера хIанзе а дIадлена дахьназ 675 сом алапин 147 сом командировкашта ахчеш.

Капитальни гIирсаш хьалдара вочу оагIорахьара Iаткъаш ца йотта кхера, кху, гIир, кхьураш санна йола материалаш, шоаш болча моттигашка кийчъе йаш йоллашехьа а, дукха мах а тедаш кхычахьара тIаккхуьхьача кулгалхошна лелаеу гIуллакхаш.

Колхозашта доккха ае ду капитальни вложенеш дукхача объекташка хIа-юха а йийкъа. хьалле долаль дукхагIа доза гIирсаш хьалльь а ца доалаш цхьан шерагара воих шерага дукзаш хиларо а.

Практике хьахьенхачох, капитальни вложенеш эффективность лакхьара новкъостал дергла колхозаш прогрессивнегIен кхомегIен йолча подрядни способагIа — колхозийн юкъарча возрядни организацешка гIолла гIирсаш хьалде йолаллара. ЦIенхаштта тоаде деза из гIуллакх.

А. БУХТИЯРОВ,
Госбанка республиканско контрольни экономически экономист.

АЬШКА ГАНЗ

ИРКУТСК. Заменба доммаш бедалца Iалашъеш волча, цIи хезача аьшкарудин Коршунина ахача моттига юхе кестта хьакургьа къилбаседехьара йоьша — Неруида. Тайгерча докхха доацача хии цIи тиллай аьшка рудаш доацача кердача перспективни моттигах, хIана ю моттиг тохкаш ба Илимски экспедице геологаш. ХьалххагIе а дежи лоархIамех, укхаза Iайнзй магнетитови рудай ах миллиард тонн соьгIа. Цун нхелагIа дайъа хила мегаш дар цIенне дезаргдоацаш да. Из я хьайоаккхаше а домени пишкашка тесса метаргйолаш йола кийча Iалай концентрат.

ВIаьстан юхье йоачаша нахькъаш толлаьдае ахаш. тайге оборудовани, доаги, продовольстви дIакхоьчае гIерташ ба геологаш. Укх дьхаш буруш тохара бIалаш шоаш дукхагIа хургда Неруида.

М. Горький вай 100 шу дизарга

«Сагг» яха пьеса В. В. Стасово ешаш ва А. М. Горький (Куоккала, 1904 шера).

ТАСС фотохроника.

Эрсий декада — Литве

ВИЛЬНЮС, 19 март. (ТАСС корр). Музыка езаш долчу ахоантхъе ког эзар саг хинна Литверча РСФСР культуран искусствон декаде дакъалоацача Советски Россе исполнительски коллективашк концерташка. Эггара чIоагIагIа безам баьбоцаш дар Куьшиае хинна СССР Академически Доккхача театра чIоагIаргаш лекхарий ансамбла оттадаь концерт. Иштта боккхача талонца чакадьлар Куйбышевски филармоне РСФСР халкъа артиста К. Кондрашина кулгалча оттадаь Московски филармоне симфонически оркестра концерт.

Шауляйа Укмерген яхача городашка [illegible] композиторашта М. Ковала, А. Флярковски, [illegible].

Дотнуверча юрта боахана Iилматехана института Iилмахоша безаме тIаийцар шоаш болча хьошалгIа ах РСФСР Министрий Совета председатель заместитель В. М. Кочемасов кулгалволаш йоага Российски Федераца делегаци.

Литве йоккхагIа хила оьттадаь зал — каунасски—березнаица хьожийтьар 18-ча марта РСФСР литературан искусстван декада сийна. ЦIи эзар зрителаш чIоагIагIа безаме тIоараш диттар Российски Федерацe халкъий искусства сийна. Боккхача тоалона чакадьлар Россе театрий художественни коллективашки солисташки цхьаьна оттадаь концерт. Программа декагIа йола концерташ массесхьахьа юха кердайоаццаш хьахьувкха йийзар Пачхьалхехен Къилбаседехьарча эрсий халкъа хора, «Лезгинка» яхача дагестански халкъа ансамбла, эстрада мастерий, самодеятельни коллективашт.

ХьошалгIа ахча Каунаса йолу РСФСР правительствени делегаци IX-ча форта музее а яха, кхута сийлам дагаяккхар гитлеровцаша къизаь бенаьь советски нах — 80 эзар саг.

ДIАЙИЙНА ХIАМАШ ЧIОАГIЛУ, ЗУЛАМДЕРГАШ ЙОВ

Агрономаша тIа-тIа дукхагIа уйлаю, чIоагIа Iаткъаш йола ядохимикаташ юкъе ма а йоахаш, кхаш, сомийн хьесийн бешамаш хорадела дикагIа фу дан вIаштIехьдоаккхаргдар, фу, лаьтта, хий цIенна мишта доаттадергдар, хьачаи продукташ бIехъелга юха мишта тохаргдар — хьогI яхаш.

Нагахьа санна американски ядохимикатий экспорта карта тIа хьежача уж дIа-юха кхаьийтара наькъаш хьахьоьхаш дола тIаьскаш деррига а хIана дац аьнна долча дуцен мехкашкахьа лосталь да. Хоьш мадарра, ВIашагIкхийттача Штаташа Советски Союзага дохкача товарий ассортимент эггара хIамагIча боаранта кхачаш лохьлай, цхьабакъда, ядохимикаташ йохкарц дукхьала ю уж.

Фул цун маIан? Цхьалолча дакъе из да, чухьара рынок чIоагIа хIамигьлларо ядохимикаташ мехала йохаргйола керда накъкъаш лахаиза химически фирмаш аргйоацача йолаш хилар. ТIаккха, чIоагIача доккхамаIа зуламдергашта кIадахарбакхадьйий юрта боахан? Уж мукъагIа, ядохимикаташ етташехьа а. дуккханахьа кхы тIа а ебаш хиннай. Инсектицидаша лоадена духьале дII зуламдергаш ебара, хIаьта нагахьа санна, масала, уж техачул тIехьагIа кхьеметтел евхъе пхийтта процент тIа дай а, юхейсача пхе процента, еба а ебаш, шоаш моргаш кхы а дукха хьаю нассекх ди далаяехьа. ЧIоагIа Iаткъаш йолча ядохимикаташца обработка яьчул тIехьагIа йов пайда боласи йола садовкха хIамаш а. биоценоз телхаш, эе ду хинна а дьттаянна в, продукташ чамбоацаш во хьаш йоагIаши хул.

Дукхача Iилмахоашта хетачох, чоалыхгаш сов сихаш ца ебайолийташ йола эггара лоархIаметIара фактор а шоайла хIалакъеш цар вIашо лоаттабу тIом.

Садовкхача хIамашна эггара дикагIа кьуис Iалаш ше, пайданерча денерчен организмашта юкъера соотношени ийс а еш. Химически къовсам вочча оагIорахьара Iайъ Iалаша хозача берката, цуй чаххай гIоарла а доалеш.

Уж кхоачамбоацарах доьшаш а дIайина хIамаш дерши биологически способ. Из къьстта пайдане я зуламдергашна лоаттабеча къовсамна агротехнически, механически, физически приемаш, юкъехуьларца цхьаьна, наьха ухалIенонна изарийн йоацачен лаьттай беркат хIешаг ца дечен химически удобренеш пайда эшар йолча комплексо хилча.

Хоьш да, зуламера садовкха хIамаш яхарен ебарен хьалаш дикка доккхача дакъе дIайийнача хIамашна дьттанцара хьалъувхача хьоакалах тийша хилар. Метаболизм толхайнча дукхагIа хьаьйорт кдерканкарен тканайшкарен гидролитически ферменташ, цар чу Iоь гидролиза зуламера садовкха хIамаш ядаран ебаран эггара чIоагIагIа эшаш йола монопеккара, аминокислота продукташ. Хьача тайпара хургаш гIуллакх, нагахьа санна монопекхарш аминокислоташ кIезигагIа чуIайташ йола синтетически процессаш чIоагIйой, цо тешаме йохаергьа зуламдергий дарфа боал, юхетохаргда уж ебилга. Из вIаштIехьлакха йиш я бокъонца болгаланьча халанка фенологически йланка къаьстта йоаккъар а уй. калий фосфорен тухаш, вIашагIелль калийни фосфорни удобренеш, микроэлементаш йоахваш йола дайчан йоь а тессаш.

Биологически метод юкъеводлоре ьттун бола хьалаш хулийтерга пайдамера садовкха хIамаш, селекцараш, агрономий кхьбола гIонийн бейнийтара. ХIаьта эггара керторар — тIамошача ядохимикаташа сага кхача бIехбеш ца хилар. Продуктай лекол лакхлу, хIана ьлча церна кукхагIа хуа фосфор, калий, микроэлементаш. Кхашка обработка ечи лохьажа лолхаш хьачен бола беча наьха чIоагIа кхераерча вещество ша гIуллакх хила лоаш хилац. Деррига гигиенически хьалаш цу кхерача йолча способагахьа да.

[illegible]
(АПН).

КПСС истори Iомадерашта долча новкъостала

Кепатеха араьккхай КПСС ЦК-арча Лакхерча партийни школа парте историн кафедро исторически Iилмай доктора, профессора Ф. Д. Кретова ерригa редакци а еш кийчъяь КПСС исторех йолча лекцей кхоалгIа выпуск.

Издания ларде ехкай КПСС ЦК Лакхерча партийни школе йийша, парте исторех йола лекцеш. Лекцей кхоалгIача выпуско чулоац 1937 шерагара 1965 шерага кхаччалца йола ха — тIом хьалхехьара шераш, Сийлахь-боккхача Даймехка тIома шераш, тIом дIабальначул тIехьагIара ха, шерра коммунизм хьалье йолаена ха, хIаьта из чакхйоал «Парте XXIII-гIа съезд — коммунизм бехьан долаш лоаттабеча къовсамера керда хIаме веха» яхача темаца.

КхоалагIча выпусках чакхйоал лекцей цу курса издани.

Книжка кепатеха араяьккхай «Мысль» яхача издательства 180 эзар экземпляр а йолаш, хIаьта укх гаргарча зенашка дохка ара и доаккхаргда.

Шаьшка яха араяха кийчъеш я 1965—66 шерашка араяйна хинна КПСС исторех йолча лекцей курса цхьоалагIеи шоалагIеи выпускаш.

(ТАСС).

Тийрка йисте Советски Iаьдал оттадаь 50 шу дизарга

СИЙЛЕН ШЕРАШ

Максим Горькес Ленинах лаьца яздаьд: «Цун турпалал тIагIоллара лоадама холуш дац. цун турпалал — из Россе паттахьа мара ца айислуш йоаца, лаьттан тIа социальни нийсхо хила йиш йолах сецца чIоагIа тешаш бенна волча тешамечIа эрсий интеллигентах-революционерах йоалла воший. шийна хула цало, эшам ца къовсаш, наьха духьа долла а хIама деш хилара оамал, нах ираз долаш хилийтара хала болх бар духьа лувеш ерригa мероцаш йитача сага турпалла да». Цу сийлахьча цIерацa дувзадевна да вай мехка деррига вахар.

1918 ШУ

Вай мехка Сийлахь-боккха Октябрьски социалистически революци котъялархо пролетариата диктатура чIоагIъяларгхо дерригача дуьне империалисташ Iалаьвате чIоагIа унзара а бахаб, лемаз а битаб.

Геттара хала декош тIаьттал къонача Советий Республикана. ДIаьыкхача стройгара цунта кхьачар тIом, беха боахам, мохал хиннай. Къахьегама халкъ машар эшаш хиннад.

21 феврале Халкъа Комиссарий Совето «Социалистически Даьхенна кхерам тIаттаб» яьа Ленина кулг яздаь декрет-кхайкхарал дахь халкъа[illegible].

Къахьегама халкъ тIахьехаш декаш хинна хьажар айлу Ленина лешаш. Цар хьажхал Советски Республикана тIаэтта тIехдаьнна хала хьал.

Къилбаседа Кавказе лоархIам бола событи хиннай городе Пятигорске 29 феврале шиб болх дIаболабаь Тийрка къахьегама халкъий II-гIа областной съезд. Пхя бIаьи кхоазтъеш итт делегат кхаьчав съезде. Моаршал хоатташ къамаьл даьд Ной Буачидзе.

Съезде гIалгIай халкъа вокала Ахриев ГIапура аьнна: «ХIанзалца вайнага мел хиннача правительствай тешам байнаб гIалгIай халкъа. Эггара хьалах вай кIалхардоахаргдар, гучагIа, Халкъа Комиссарий Совета Iаьдала мукIарал дар мара дац. Массава е дукха хIама ца эшаш массаваь раьза а волаш укхаза хьенлайкадаьча цу Iаьдала мукIарал дара тхо тIехьа да».

ХIаьта Шерипов Асланбека — нохчий делегаце вокала шой къамаьл кхадаш аьнад: «Тхона хетаргахьа, халкъа комиссарий декреташта нохчий халкъ раьза доваш а хуьхала а хургдац».

Съезда заседани оьча голосовани хьахьехкад большевикаша дукхача къахьегамхошта юкъе шоай Iалаьвате доккха сий даьккхо дизар. Халкъа Комиссарий Совета мукIарал даьа тIехьа голосовани дьа 220 саго. духьал — 22, голосовани ца еш Iийнад 44. Съездо, голосовани ярах хинарашта раьза а хина, гIордаьнна чIоагIа тIаараш диттад. Протокола тIа дIаяздаь да: «Халкъа Комиссарий Iаьдала мукIарал даьа Терски Халкъа съездо 4 марта дийнахьа 11 сахьати 35 минуте яьлча».

Съездо В. И. Ленинга телеграмма яхьийтай: «Халкъа Комиссарий Совета Председатель новкъостага Ленинга.

Халкъий Терски областной демократически съездо укх марта 4 дийнахь сенам баьб Iалкъа Комиссарий Совета Iаьдала мукIарал де, хIаьта Совет хьахьала юнна президиума тIа а диллад».

12 марте В. И. Ленина Московски Советехьа хьад халкъа дукхача къахьегамхоша «Советски Iаьдал йоккхийча городийн фабрикийн моттигийн кара кхаьча ца Iеш, из ерригача къоргча моIинигашка а кхачар» Iалашдьлга.

Къонача Советски республиканех Терски областан тIаэтта кхерам теркал а беш, Терски областа Халкъий III-ча съездо цIенхаштара уйла тIаяхийтай гераашпара низаш вIашагIтохара.

3 июне Грозне Шеча Эскара командующелла хьожаваьь Н. Ф. Гикало, хIаьта августе Шерипов Асланбек — вIашагIтехача нохчий Шеча Эскара командующелла.

Владимир Ильич Россе йистошкача событей лелаш дахь лувш хиннив. Ленина тIаьхехаш хинйаб шоаш эзарбарах гIайгIане а ца ухаш, дIахьалла аха, кхы хIана хургдац аьзе дог хилле а ца Iеш, цергаш вIашка а хьокхайийл, шоай деррига низаш гулде яхаш.

Дукхача докладашка, къамаьлашка, статьяш тIа, телеграммаш тIа Г. К. Орджоникидзе яссе а оагIора сийрдабаьлаб Къилбаседа Кавказа дукхача къахьегамхоша арахьарча а чурча а контрреволюцена духьала, Сийлахь-боккхача Октябро яьа котаелаш баьлан лоаттабаь къовсам.

27 августе В. И. Ленина председательства хеш, Халкъа Комиссарий Совето тIаийпай Грозненна тIема новкъостал дарах йоал решени.

Граждански тIема героийшка-турпалашка Грозненен Кизлярагаш лоаленнад ах шу гаргарча юкъагIа кIайбарашта чуерзаь лоаттанаб. Ноябрь бутт тIаккхачан Тайпо йистерча шийчар латтора йиза йоахь дIайолакхача хьаьд тIа кхьача хиннай.

Грозненагара [illegible] Совнаркоме В. И. Ленин волча вокалаш ваьхийтта лаьлаIад. Бахьчагара новкъостал а хьехаш а деш хинад. Миткова хинавв Кизлара вокал. Шийна нагаловагIа яхьа хIама дуцц цо: «Дегаш йоьта ца душа тоам ца хеташ ларар тхо бахьча кабинете чулолхаш. Ленина зийна а хоьенна а хана мегар тхо тоам ца хетарах юхувзалуш хилар, хIаьта из вIадаккха а гIертар из... Владимир Ильича распоряжени елар Грозненен Кизляран кIала, медикаменташ, литература, кахьат, кхыметтел ахча а дала».

28 ноябре — 9 декабре городе Владикавказе Терски республика къахьегама халкъий V-гIа съезд хиннай. Съезда сийлен председателалла хержав Владимир Ильич. Съезде хийцал республика лоралра, лаьттахи къахьегама лоаман наха материальни новкъостал дарахи лаьца дешаш.

12 декабре Халкъа Комиссарий Совета Чрезвычайни комиссара Г. К. Орджоникидзе Ленинга телеграмма яхьийтай: «Вай цIера бIуша из боцаш чIоагIа йийтта а йийтта Терски области контрреволюцей тоьлаьй. Бичераховски бандаш шуьпсараш Петровска оагIонгахьа байдаьб. Нохчаша царна де доагIар дергхилонга дог доахаш да тхо. Тийрк мукъадаккхара къаьта боккхача лоархIаме хилар гIалгIай керте а болаш бола лоамаш нах; массанех дIахоададаь а делаш Н. Гикалой командагIа кхаь бетта турпале тIемаш даь Грозненски Ше Эскар; августерча деношка тIаьрт-юкъе хоьшал мара ца хинна владикавказски цIеэскархойн керменисташ — хIирийн; Н. Дьякова командагIа хинна Сунженски линегIара казакий-цIеэскархой».

1919 ШУ.

Из шу болгIа ю интервенташцарча къовсам кердa эшш хилярца, цхьабакъда, Советски Iаьдал ходалара чIоагIделла-м хинах. Большевикийски парте арIалена йолча съезда кийчо еш хиннай.

9 январе Ленина Орджоникидзега телеграмма хьаьйд: «Хьотара дукхаьлакха телеграмма кхаьчай сога. Баркал хилда, моаршал дойт да. КастмастагIа хоамаш доаха лех. Председательки ЛЕНИН».

1919—1920 шерашка Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша ноагагIоро тыле партизански эрашка, нохчашье шийх тара хIы боцца къовсам лоаттабаьб деникинашна цхьа шу хинна ю Iеча хана чухьа.

24 январе Орджоникидзе телеграммаца Ленинга дIахайтаь: «Владимир Ильич, оаха дIахойт Хьога, тешаш хилаль йола а лайда тхой парте сий ца доале тхо деррига а низаш цхьатарра доацача тIем тIа хоргдоларах... Грознем Владикавказен болхлошта юкъе йохаргйола ойла я юха ца боахам лета еь. Лоаман халкъий дог-безам вай оагIонгахьа да. Веш Владимир Ильич, дошча кхерам тIаттача юкъагIа тхо моаршал да Хьога, Хьа новкъосталга хьежаш а да тхо».

ХIаьта 27 октябре РКП(б) ЦК-и республика революцени тIема Советео деникинашта духьала гIайтача Къилбаседа Кавказа лоаман наьхага даьча кхайкарал тIа яздаь: «...Лоаман нах! Тхона хов шун дIай IоIешнага. Тхона хов шун юрташи шахьараши хIайча гIаьрахоша хIалак а еш дIайоахнага. ДIахоадда шоана Советски Россен шун сийлахьара ЦIе Эскара шоашца долга. Оаха новкъостал дергда шоана тхоашка долаш медикаментица, бIуца, гераца, патронашца, обмундированеца. Тхо тешам беена да кастта вIашагIтехача низашца Деникин вай вохкадергхиларахи Кавказе Советски Iаьдала ЦIе байрахь уагIойтаргхиларахи».

Цу шера Ленинах лоттадалар дагалоагIа Кремле пулеметни курсий курсант хинначa И. А. [illegible].

«Съездашка, конференцешка, Коминтерна пленуме ха дача хана Владимир Ильич бIаргагуш а хоаш а хиннав со. Укх тайпара цхьа хIама дагадоагIа сона: Доккхача театра зал тIаккхи даьна йиза яр. Шаьхха зале хьахезар шорттига бора-бордагIа «Ильич!» яхаш. Сцена тIехьашкара хьагучаваьнна Владимир Ильич сахха вaха президиума истоал йисле Iохайра. Зале массеки минут лькъхар уйа а йотта Ленин къамаьла вуйлаш. ДIадийца вaргвоацаш, сахла чIоагIа цхьа дегашка дар из Ильича къамаьлаш. Цо лу къамаьл цхьалха, хьаьтта, тешам болийташ хул».

1920 ШУ

ХIаьта гьнача Нохчийчонен ГIалгIайчонен а кхьачар гIеттача пролетариата «Массa а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!» яхача тIаьхехашца оаз.

Дукха тIецаш ю дийнад Нохч-ГIалгIайчен пролетариата. Коммунистическа парте кулгал а деш, цо хьийаре шкъа лийнал кха революцена юкъе, хIаьта Советски Iаьдал оттаделга Iалаш а [illegible].

4 феврале кепатехаб ераш юкъе а болаш бола «Къилбаседа Кавказе Советски Iаьдал юхаоттаоттадара Бюро» вIашагIйоллах бола РКП(б) ЦК сецаш: Бюро председатель — Г. К. Орджони-

ЛАЗАР ЦА КХЕТИЙТАРА

Геттара лоархlана из шена поаттаеча лоакъара рацион шчье тух, кеигал, кlуп кхухьам химически элементаш хилийтар. Цул совгlа кенгали кlуни цхьадолй лазарши цо кхетийтара а дика аьтту хулийташ ба.

1964 шера дени фенотиазин доакъара кхче кхакъа баьлар Шелковскойн Наурскийн районаш на ледаду боахамаш.

Из тух лелхаш лертlа жа кхоссача боахамашка хьайбай продуктивность лакхъелар, царна кхетам дела кlаний лазарши чlоагlа ийдеглар. Цу белгалоно из гlуланш хьалхара рацна бир кхыча боахамий кулгалхой а.

Шитта Шелковской районе «Коминтерн» яхача колхозе жена фенотиазин дехкалехьа хlара устагlанна тlера лерга тха 4,2 килограмм мара дацар, оlаккха из царна дуэле баьнича хана дени тха тlаккхеташ 1967 шера 5 килограммага дlакхаьчар. Царга дlаккхоачаш лаккха хьекхамаш дика карагlдаьлнаш яха лелдеча «Терский» совхоэ а.

«Коминтерн» яхача колхозе духхьал цхьан шера из тух на лоаттадеш кхаьбача Iуладара хlара устагlана тlера лерга тха колхозе кlезикъера лергачул 1200 грамм кlезигагlа дар. Цул совгlа дикал а лохагlа яр. Из доацаш цу Iуладара лехка дуккагlа дола жа гlийла хилараи совгlа ченна лазар долаш а хиннад. Из доц кхы тахка на деаалга хlанш дика кхеталаьд цар, цудухьа цу боахамо-даьхьа теламаш а Шелковской районе вттара дикагlа да.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

Вай боахамашна жарна фенотиазин лоаттае болучу кlаний лазарш дарзийтац. Цуьга хьежна боахамаша пачтахьдакхента бехкача устагlан туралин ем хиндел бран а хийла кlезигъелнай, цудухьа аьттуй баьхний кхолбасии производства шиа чураш дукхагlа хилийта.

Жа лелдеранита из профилактически мероприятии цега хьчул тlехьагlа 1965—1966 шерашка «Зоовоттенав» яхача объединение гlалла мах боалаш дукха фенотиазин елар республикан колхозашта, хlаьта 1967 шера дена фенотиазинах боахамаша мах тала бейзар. Цхьа боахама хьабахна пайла дика боалаш болчар рузкъа ехо ца дели шоай хьайбаьнта кхоачанбала из тух Iалацдир, ихьабахьла дукхача боахамий кулгалхой цу гlулакха серцагlбалацдар, хьалха санна мах боалаш фенотиазин шоалта лоаттаерга дог доалаш баьгlий уж. Царех а Шелковской района «Красный пахарь» яха, Ленина цlерагlа колхозаш, Наурски района «Россия» яха колхоз, шитта кхыдола боахамаш.

Юкъера даьрхlача бlарччача шера хlара устагlанна юзе 300 грамм фенотиазин мара эщац, хlаьта цукха тlера кlезигагlа хале а 300 грамм дукхагlа тха лергача хьацулар кхоза, дукхагlа да. Цул совгlа цу гlулакхо жа лелдераш мукъабоах вlаниф ца кхетийтара шера хlара устагlанна массехкаха а ехача обработка а.

Хlанзе цу гlулакха йоакхо е еза боахамашка, хlана аьлча фенотиазин нана жа кхаба деза апрель бетта дени декабрь бутт чакхбаллалца.

Лоамацкхен лоам уллури жа лелаеча боахамашка хlара шера доза геттара дукха жа къаст. лоха а пар продуктивность а. Аьхки цьгlа ка лоамалеча хань аьта кlаний лазар кхет царна, тlаккха Iана лаьа из лазар геттара хала а хиле дукха жа дов. Цудухьа из тух шоай хьайбаьнта кхоттlача боаране хlанзе Iалашдара бокхва теркам тlабахийта беза шигарча кулгалхоша. Цу гlулакха дlанзалца сагота хиллчабац Малгlабика, Наьсарен, Ачхой-Мартане, Ведана районий жа лелдеча боахамий кулгалхой, цудухьа лаха за цар дьокхамаш а.

Из гlулакх шитта лелара латтанга кхы дlахо ла мегавеш.

П. ГРИГОРЬЕВ,
ветеринарни Iилмай кандидат.

Вертолеташа новкъостал ду

Феврали бутти Тянь-Шанерча хьайбаш лалаверанита тешаш зоопарки эггара шераметlеи дала беттан ю. Чlоагlа хьекхача мизйиа цкъа цхьайлешкен, тlаккха вокхазахьен лайно хьумадеча лараш, ай тохамаш тахкаро доакъараш доах доахаш.

Укх деношка шитта хатар хинад ваьнц, воаи кхаьчар Дошкача дахтан тlа централи Тянь-Шана кlоаргаленашка хьулаенна йоалзача галнарча Каарман-Тюзуашера. Хьайбаш лалелераша колхозий правленешкан совхозий кулгалхоштеи хоал бир, бокхха баьнача цхьо бер доа чуйла хьал а боаб. кlаьта продукташ кхоачалуш а латт. ьшна.

Сихха новкъостал доар. Тlаккха дальгlенашка доакъараш дlа шитта кхоачалергlа, нагахьа санна дохкъешта тlехвоаллачара лай кlоаргал шини метрага дlадхоачаш хилча? Совхозий кулгалхоша республика динаторашкара новкъостал хийхар. Шо вертолет гlеттар урагlа. Массехк рейс яь цар лальгlенашкарча хьайбаш леладеранта дlадхоачийто 50 тонн совгlа продовольстви.

Хlана гаьнарча лальгlенашкарча жа Iуйш хьайбаш лелалдерийн 150 доаллачкхоачамбалла промышленни продовольственни товараш уlаззал. Йоахавна доакъалаш а тlаззал.

Укх Iай колхозий совхозий кулгалхоша из тайпа лелар дукханаща даьа тхога. Цхьабакъда, из тхо кулгаш оlашка а лехка даьгlад яхилга дац, — яхаш лийцар граждански авиаце Киргизски управлене летян подразделене командира Попадейкин Александра ше АПН корреспондента на къамаьл деча хана. — Тха летчикий кертера болх — минеральни удобренешца кханига обработка ю. Алха укх тlеххьара шин бетта 26 эзар гектар совгlа лалта кханиха минеральни удобренеш тайсай авиатораша. Пайтта лелаш бlаьш сахьташ лаьхал санитарни подразделене летчикаша. Тхо массала а кийча да, де хlана дац — доамаш на дий ераш.

Владимир НЕСТЕРЕНКО,
АПН корреспондент.

Безаме вlашагlьхетар

Iалаьмате чlоагlа дог гlоздьяна бар укх деношка № 3 йолча профессионально - технически училищера дешархой.

Царшга хьоацалгlа баьккабар дуккача хана уене болх беш хьабоагlа мах, граждански а Сийлахь-боккхача Дай-мехка а тlемаш ка дакъа лаьцараш. «Вай дай тохам — къонахчарна тьоклам» яхаш яр цу сайрен тема.

Баьккача хьаьшашта юкъе бар отставке вола полковник Батин Анатолий Арсеньевич, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тlеи тlа хиниад Оксюзов Константин Федорович, Сталинград ловстагlий кара на ахийтара са лехха даьтта Филимонов Василий Васильевич, кхыбараш. Боккхача безамца ладуегlар дешархоша отставке волча полковника Оксюзов Константин Федоровича тlемах даьца дийцачунга.

Сталинград лораеш хиннача Василий Васильевича а дийцар Волга тlара горед лораеш турпала летаи хиннач кlантех.

Сайре чакхйоллаш дешархой художественни самодеятельноста концерт отталир.

Х. ГАМЗАТОВ.

ОРЕНБУРГСКИ КУРОРТ

Укх шера Оренбурга юхе хьалье йолаергла Урале духхьашха йола дарбай хий мела курорт. Укхаза гучальхкхий дарбай хий духдувла шийтта метиг.

Оренбургски хий хлоридно-натриевой да, йоваш йолча Старая Русса яхача курорта хиш санна а долаш. Из белгала да цхьан литрах 18,7—20 грамм тухаш доаяхаш хиларца. Гастритах цамогаш болча махах доттъех ялх процент хинна на Iеш бараш хьалхара курс чакхьаьккхачул тlехьагlа бера.

Керла курорт хоача метиге, хьун юкъе, Урал яхача хи йисте, Оренбургера ворхl километр гаьнача метиге хургья.

Анатолий ПРАЗДНИКОВ,
АПН корреспондент.

ДУКХА БЕРАШ ДОЛЧА НОАНОШТА СОВГlАТАШ ДАЛАР

СССР Лаккхехьарча Совета Президиума цlерагlа Нохч-Гlалгlай АССР Лаккхехьарча Совета Президиуме «Материнская слава» яха орденаш «Медаль материнства» яха медалаш еннай дукха бераш долча ноанашта.

г. ГРОЗНЕ СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГlОЛЛА

Ийс бер да а даь, ихадьача ноанашта I степенагlа йола «Материнская слава» яха орден еннай:

Дарахгова Чабы Маринова — милице районни отделене хан отдела болхлочо.

Ворхl бер да а даь, кхадьача ноанашта II степенагlа йола «Материнская слава» яха орден еннай:

Абазова Хьавайна — Горьке цlерагlа культура цlен болхлочо.

Абубакирова Ухана — цlен нанна.

Добриева Султана Хадижата — цlен нанна.

Дукаева Денуха — цlен нанна.

Магомедова Зуей Мунта — «Электроприбор» яхача завода болхлочо.

Шарипова Пальтlимата — Артемовски элеватора болхлочо.

Яхорова Зиберда Тамарена — цlен нанна.

Ворхl бер да а даь, кхадьача ноанашта III степенагlа йола «Материнская слава» яха орден еннай:

Абуева Тамарина — цlен нанна.

Ахмарова [illegible] — цlен нанна.

Багадурова Пальтlимата — № 2 йолча совхоза болхлочо.

Гандалоева Iаймата — цlен нанна.

Гирева Мукий Бануза — «Электроприбор» яхача завода болхлочо.

Джабраилова Хадижа — цlен нанна.

Ибрагимова Хусейна — цlен нанна.

Заурбекова Хасмата — цlен нанна.

Лорсанова Мухдай Азамата — цlен нанна.

Магомерзаева Мукий Тlауса — цlен нанна.

Малалова Исрания Тамарена — цlен нанна.

Мисарбиева Халада Iамата — цlен нанна.

Сапаткова Белиа — цlен нанна.

Уцаева Зайнайа — цlен нанна.

Хадисова Мохьмада Зайнайа — цlен нанна.

Хамутаева Тамарена — цlен нанна.

Янгалова Бешилайа — Грозненски совий [illegible] совхоза болхлочо.

Ялх бер да даь, кхадьача ноанашта I степенагlа йола «Медаль материнства» яха медаль еннай:

Асуева Ахьмада Дайлайна — цlен нанна.

Аюбова Асмата — цlен нанна.

Берсанова [illegible] Сацаре — цlен нанна.

Басхукова Зайбудайна — цlен нанна.

Гагаева Альмда Iайнайна — цlен нанна.

Газибаева Мокана — цlен нанна.

Гериханова Жамагlаша Мурдинена — цlен нанна.

Денаева Аата Зулайна — цlен нанна.

Денаева Мукий Тlауса — цlен нанна.

Джабраилова Тамарена — цlен нанна.

Джабраилова Азмата — № 32 йолча школа болхлочо.

Дудаева Насайна — Грозненски опытно-мелиоративни станце болхлочо.

Дукуева Райбата — цlен нанна.

Заурова Пальтlимата — № 2 йолча совхоза болхлочо.

Мадаева Мансурайна — цlен нанна.

Мутаева Альмана Набира — № 2 йолча совхоза болхлочо.

Саралиева Умагана — цlен нанна.

Умарова Тlаина Хайбата — № 3 йолча совхоза болхлочо.

Умаханова Сайта Нагмата — № 94 йолча берий беша болхлочо.

Ханаева Шамхана Минкаша — цlен нанна.

Шамхова Нисрата — цlен нанна.

Яхаева Заргана — цlен нанна.

Яндиева Мурадlалай Маримена — цlен нанна.

Пхи бер да а даь, кхадьача ноанашта II степенагlа йола «Медаль материнства» яха медаль еннай:

Бадаева Малината — цlен нанна.

Бурлаева Люцай Чаниха — № 1 йолча маьлх ечa завода болхлочо.

Демильханова Тамарена — цlен нанна.

Мурбекова Татай Малината — цlен нанна.

Магомедова Шарина — цlен нанна.

Мальцагова Зайбудайна — цlен нанна.

Мартынова Валентина Алексеевна — сеттальча койеда фабрика болхлочо.

Мациева Зурайна — цlен нанна.

Мусаева Нихьба Тургайна — цlен нанна.

Муцаева Тамарана Iайнай — цlен нанна.

Сатабаева Бейсайна — цlен нанна.

Умарова Айбайнава Маржана — цlен нанна.

Хамкоева Бериа Зайнаба — цlен нанна.

Цlен пенаш тlара догамаш

Ленински кхагай завода пех. Кхета кхеххадеча пишка чу цахаддаш чутесс шихта — вlашгlьаьь тайптайпара материалаш. 1500 градус гаргга йlовхан а йолаш царна цхьа бос тlабаллна йолча хана лоалаю уж. Бое бола ковчал цхьа метрх 60 сантиметри гаргга лаккхача, шоралла — метрга ша кхевччаш а йолча прокатни машина бердилгаш тlамехкалу. Цхьа бердилгаш да товтолах лента деш, воххар — непадетт.

Шитта кийчъю чаккса доагlаш йоаца, ткъо миллиметр йlаьхеи ткъо шерен йола йизсаьна Iоакъиншаш. Из да из хlанлара хоза, товши дарегlеи дола цlен «кхоча» тlара доган. Из велна пхоп тlа Iоюлл, цемент тlайоттьтlаккха панель кийчьенна хьинай. Кхета Iилма-тохкама институто хьаьь, арахьарча оагlорахьа цlеной пенашта тlалетаю материал арахец цуй инженерий конструкцех хьаьнча прокатни машино.

Цу чlоагlача мозаике хувцаргба йоккхийча бетонни панелех вlашагlдехкача цlеной массеза а дьшна бар санна хулаш бола бос. Арахьарча оагlорахьара тьаха, басар хьекха лелаш на хулий пенаш. Басар сехха бесаза дова, дом тlабуж цунна. Мозаика Iоакъаша хоазаьд Калинина проспектагlарен Черемушкашкарей москоски цlенош.

Прокатни машинага арахецалургьа шлакови пенlоакъех ль, хаоттам Iаткъаргбоацаш йола мозаика. Тlехе ший гlоргlа хилар бахьан долаш шиело дикагlа чlапаш из.

Кагийча мозаика Iоакъингех совнагlа, машинага хьаюлургьа цlеной ларда гомахьа, улицаш вlашагlхеттача моттигашка даьтта хlалгlолла даьхача навкъашка етта йоккхагlа йола Iоакъий а. Цхьабакъда, цlеной лаккха урагlдолха пенаш йоккхийча Iоакъошца дага йиш яц — цига оеталу уж, панелаш тlара Iолег. Цlенош мел лакха хилча а кагий мозаика толашагlа в.

Людмила ИАЗАНОВА.
(АПН).

ПРОПАГАНДИСТАШЦАРА БОЛХ ЛАЬГlАЦ

Заводской районе марксизма-ленинизма идеаш наха хlайовзийташ ваь бlаь гаргга пропагандист ва. Царех дукхагlа бараш опыт йолаш, шоай болх дика бовзаш нах ба.

Ши шу хьалха районе мел хиннача пропагандистех 60 процент совгlа бараш мара бацар лаккхера образовани йолаш. Хlанз уж ба 90 процент гаргга. Царех дукхагlа бараш парте Грозненски горкома марксизма-ленинизма сайрийкара университет чекхъьекха ба. Парте райкомо а юххьанцарча партийни организацеша а чlоагlа теркам тlабохийт наха политически хьехам балара производствай кулгалхой юкъеоэара. Пропагандистий болх беш предприятей, цехий, участкай, учрежденей, организацей шн бlаь кулгалхо, цхьа бlаь гаргга партийни, советски, профсоюзни болхло вай.

Районе дика бовзаш а шовш болча моттигашка наха леархlаш а, сий деш а ба пропагандисташ: Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода директор Т. Г. Семенова, производственно-товарни контора директор А. И. Пасечник, Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама институтта керттерча инженера заместитель Б. Ю. Басин кхы дукхаберaш.

Пропагандисташта юкъе шитта дукха бо къонабараш а. Царца беш йола болх къаьстта чlоагlа ейла тlайозийташ бу парте райкомо.

Царна даьрхlа вlашагlъедла хаддаша болх беш кхоъ семинар а райкоме. Цу семинарашка еxача декпешка къаьстта теркам тlабохийт пропагандистий теоретически кийчо а цар методически говзал а лакхъяра, пропагандистски балха дикагlа йола методаш Iомаяра. Цул совгlа семинарашка педагогикахи психологехи йола лекцеш ен.

Пропагандисташа беча балха чlоагlа терко ю парте райкомо дикагlа йола опыт царна хlайовзийтара. Дикагlа боча пропагандисташа шоай балха опыт вовзийт, гучаьъра занятеш ю.

Хlанз парте райком а хlаьта шитта политически дешара еррига формай пропагандисташ а дешара шу дика вlаштlехьальккха чакхдаккхара чуйнна кийчо еш ба.

С. СУЛТАНОВ.

БЕШАМАШЪЯРИЙ ТЕРКАМГА

Iаловикхаш йолча хулаиверганиш лазаранитеи духьала бlаьстаи юххьера обработка ю хинаш хьетlаэттай. Чlоаиаш совсале укх [illegible] ядохимикатех цхьанийца дуккха пурх баьза баргбац:

ДНОК-а 1-процентни растворашца (1 килограммах 100 литр хий а тохаш), № 30 йолча препарата 3-процентни эмульсеца (5 килограммах 100 литр хий а тохаш). КЗМ 6—8-процентни эмульсеца (6—8 килограммах 100 литр хий а тохаш); нитрафена 2,5-процентни эмульсеца (12,5 килограммах 100 литр хий а тохаш).

Цхьа генарг дола сом болаш йолча еррига гоонашта деьттаиша обработка яь хьинатул тlехьагlа 3-процентни бордосски ковчалца пурх беза (эьигала 3 килограммахи керада йовзаьча кlира 3 килограммахи 100 литр хий а тохаш).

Шитовски [illegible] яха чоьпилгаш па летача цхьа генарг дола сом болаш йолча гаьнашта пурх бу: бoалашта, гlамгlашта, гурмий боалашта, хьаьшта 3-процентни бордоски ковчалие, хlаьта цул тlехьагlа, [illegible] тохале хьалхагlа, 1-процентни бордоски ковчалие;

персикашта чlоакаш еста йолаен хана хана эьигала 1-процентни растворашца [illegible].

Зиза тохале бешамашта обработка е мегаргья цинеба е цlаста хлорокиса 0,75 процентни растворацa.

Гаьнаш лораяра республикански станци.

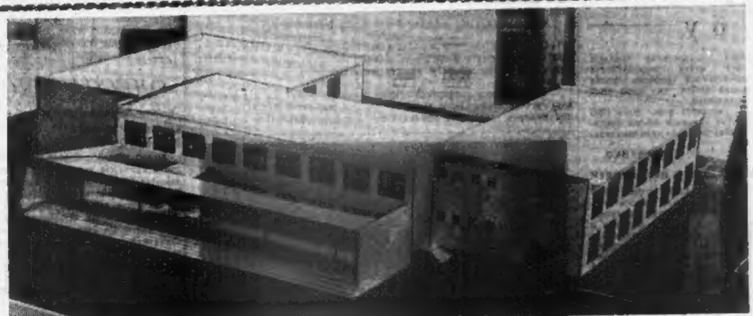

ШКОЛА-КЛУБ

Дешархой дика бегlа а юрта баха мах лоаш муьзьа болча хана санъердаш хила а йиш е цу тайпарча цlеношка. Школа-клуба 192 дешархочоa даьрхlа классии цlенош кийчаьа, библиотека, спортивни зал а. Спортивни зал физкультура занятеш еча йолаегlча школани залал йоккхагlа я, цо торо лулайт укхаза тайп-тайпара йола спортивни яхьаш чакхъяха. Саьрахьа из атта юхакийчьо йиш я, цунах ши бlаь саг чухоща эрсеталы зал а хулийташ. Къаьст-къаьста ши цlенош хьаллерга бодачул 20 процент сlамагlа мах йола школа-клуб хьальярга.

Тульски областерча цхьан юрта даьрхlа школа-клуба проект еттакъй «Гипросельстрой» институто (Москва).

Сурта тlа: школа-клуба цlеной макет.

Ю. Ивченко сурт.
(АПН).

кидзе, председатела заместитель С. М. Киров, членаш: Степанин, Карманов, Габиев Сайид.

17 марте Грозне чубаьнnаб шо повстанчески бlу. Грозне Советски Iаьдал юхаерь а юхаметтатувнал.

2 апреле Г. К. Орджоникидзе Ленинга телеграмма яхьийтай: «Кхоачамзакхие даьнна Къилбаседа Кавказ, Кубань, Ставрополье, Черноморье, Терски Дагестански областаш кlайбарех мукъайоахилга. Хlираша, гlалгlаша, чергаша, дагестаннаша, балкхароша дикаа кхеталеш да Советски Iаьдал ниа кхоачаш хилар, хlаьта лоазуи доацаш чlоагlа цунна мутlахьа а бо уж. Дукха а бокча къахьегамхой уйла, дукхача моттигашка бахача наха Шe Эекар шоайцига кхача дукха а да хьала шоай инициативагlа кlайчар Iаьдал тlера дlа а доалаш, массе а хана духхьал цхьа коммунисташ мара цкъе боаца ревкомаш хержаш хиларга кхоачаш, сехла чlоагlа кхохкаеннай».

1920 шера бlаьстенах Грозненa юхаметтаоттара бlаьсти хиннай. Хlа аьнна Шеча Эзаре из мехкдаьтта район кlайгвардейцехи доазоа дехьарча интервентехи мукъальккха. Йоаллашехьа а укхаза гlорбаьнна чlоагlа болабеннаб моастагlча йохаль промыслаш юхаметтаугттаяра, къоначa Советски Республикана геттара чlоагlа хилаяза даргдоаца мехкдаьтта дахара темпаш алсамъяхара балхаш. Коммунисташ керте лаьттача болхлошеи цlеэскархошеи турпала низашца халонаш вена а еш, мехкдаьтта эшелонаш ахийтай мехка центра.

«Вайцига, — аьдаьд В. И. Ленина, — Iаланм рузкъашка а, алампй низий запасе а, халкъа творчествана сийлахь-йоккхача революце енрача боккъала а башхача паргlатоне а йолаш я боккъала а ниа кхоачен беркатеи Русь хьайра йола материал».

11 апреле Iалаьмате йоккха митинг гулъеннай городе, хlаьта цига ер телеграмма йохьийтийнай тlа а йийцад: «Москва Халкъа Комиссарий Совета Председателга Владимир Ильич Ленинга.

Тахан 17 сахьат даьлча промыслашкарен заводашкарен дукха болхлой а болаш хьа цlерагlа Москве Iойелаллийтай мехкдаьтта продукташ тlайола маршрутни поезд — грозненски пролетариатагара совгlат. Грозненски пролетариат ирaз долаш я из Хьона даларах. Еррига Советски Росси мехкдаьтта продукташ [illegible] дерригa низаш а хьинар а тlадохийтаргдоага хоаш хиларах.

Яхийла Советски Россиl».

21 апреле Къилбаседа-Кавказски ревкома председатела Г. К. Орджоникидзе Терски Дагестански ревкомашка дlахайтад деникински контрреволюце зенаш даьча Къилбаседа Кавказе бахача лоамaн наха дхчанца новкъостал ю СНК Председатела В. И. Ленина распоряжени хьар. В. И. Ленина телеграмма тlа аьлад: «Лоамaн нахагa дlахайкаделаш Совнаркома гаргтальарча заседане зенаш хиннача лоамaн наха аьчан новкъостал дела чакхдоаккхаргхилар, хlаьта хlанзарчоа хургдолча ассигновкай чоах 200 миллион дlалла дукха бенна хилар а».

2 мае гlалгlай халкъа съезде Коммунистически партеиа а В. И. Ленина а доккха баркал аьннад зенаш хиннача лоамaн наха новкъостал дарах. Съездо дош деннад «Къахьегама Гlалгlайчено из теман бакъ бо дерригa низаш тlадохийтаргхилара».

22 апреле, В. И. Ленина 50 шу дузача хийнахьа, Москве кхаьчай Грознера йитта 46 вагон йола поезд.

В. И. Ленин грозненски болхлой вакалех кхийттав, царца къамаьлаш даьд, совгlат лахьийтарах баркал аьннад, хlаьта национализаце яьча Грозне мехкдаьтта промышленность дехьа гlаккувлара перспективай тlаевбраза духхlагlаккувлаш а хиннав. Ленина телеграммaца тlадилад Грозненски мехкдаьтта управлене председатела В. И. Косиор отталенa.

13 августе Грозненски окружной депутатий Совето сопаш баьб Дворянски узица цlи хийна а хийца, цунах Ленина цlерагlа йола узица аьнна цlи тилла.

Шийлача гураьа гулъеннай Еррироссийски комсомола III-гlа съезд. Цу съезда делегат хиннав Д. Д. Коротков. Коротковa загадоагlаш дувцараш тlа хlаздаьт: «Зал къаргъьяр Iовхьара бесача салтий шинелашa, коенача куркара беца, къьнача пинжакаца, ахархой лоапача бетараша. Дукха делегаташ фронтера боагlашешьа а баьхкабар съезде. Ильич хьагучаьаьчча зала массе а лаlинигашкара «Ура!» яхаш цlогlарч деттар».

Ленина съезде кагирхой тlахьайхар дешa а Iоийела а болабеш. Цу тайпарча [illegible] деган тохалалийтар. Ай, цу хана фронт, [illegible] бохар мехкара дlалаллана на дарий! Йохана [illegible] транспорт, кхоачам боаца юртбоалaм продукташ мича яр.

Ильича дешах беррача кагирхошта шинъ къоха дlама хилар».

1920 шера ноябре В. И. Ленина чlоайцаш болхлошкара моардлоал дlалала шо волча наха Грозненски мехкдаьтта промыслов групповой комитета председатель.

1921 ШУ

Граждански тlом кертерча дакъа йистебаьннаб. Фронт дlаьлхинай.

«Кагийча ахархой шенка дlаьла социалистически гlирс хьа шитта берба Iоаллем да вай... Фухха хуле а, кердача ноанаьа доалача хана тlаувтта Iаалацц мелга хала дале а, кхоя, цонал, йоахам бохар даде а уlлах локкар а дац, воай гlулакх кхдалaлaцa дlа а хьордa вай». (В. И. Ленин).

Партеи правительства, Владимир Ильича шо массе а хана тlехъяьнна чlоагlа терко яй мехкдаьтта промышленноста, хlара ленна йоакхо яй из юхаметтаоттaнара а дlaхо дегlаккхувлара а.

1 феврале кепатехай Грозникерчен Бакурчен концессех баьа В. И. Ленина кулг яздаь Халкъа Комиссарий Совета сопаш.

19 апреле Халкъа Комиссарий Совета заседане Ленина председательз а дош дийцад Грозненски мехкдаьтта промышленноста хьалах доза дош.

Феврале болх бе йоаленнай РКП(б) X съезд. Грозненски окружной партийни организаце съезде ваxийта делегатала хержав Попетков Н. Г. Николай Григорьевича дега чу йоаргlоаца дер йитай сийлаль-воккхача баьчаца съезде вlашагlхетаро.

«Хlа аьнна Ленин хьагучаоаллaнехьa а цхьоагlа тоха а бенна урагlайттор беррига а съезда делегаташ. Ди къувикъаш санна чlоагlа деттача тlоараша даькъала нувиар Ильич. Юххедара а зале сетем иттар, хlаьта Ленин ший къамаьл де а холавелар. Съездах корда экономически политика вlаштlехьальккхара гlулакха хувцам бу этап хилар».

[illegible] ШУ

4 ноябре сийлахь-воккхача баьчча сийна Грозненски горисполкомо сопаш баьб 7 ноябре дена Старогрозненски промыслай 2-ча группана «В. И. Ленина цlерагlа йола группа» яхен Кердача промыслай 6-ча группана «Ленина цlерагlа йола промысел» яхен цlераш яла.

1923 ШУ

Ленина цlи кхоачччара а гаргара а хиннай хlара гораде, хlара юрта, айла тlа, хlара цlагlа. Цудухьа хиннад из Владимир Ильич цамогаш хиларо къахьегамхой дегаш сехла чlоагlа халахеташ лоадар а.

19—20 марте губернски партийни конференце ер чулоацам бола телеграмма яхьийтай РКП(б) ЦК-га: «Ший баьчча халача лазарах цамогаш хиларах бола гlайгlане хоам хьаклаьчоча РКП(б) X грозненски губернски конференце юг доах болхлой класе къонсанга а котаеенашна а кхийлача Ильича ший лазар эшаден кхы тlа а беркате болх бе вай дутlарашка юхалш моттаргхиларга».

27 марте гlалгlай кагирхой окружной конференце ер телеграмма яхьийтай В. И. Ленинга: «Везa Ильич! Коммунистически кагирхой гlалгlай конференце даькъала йувц хьо — хуnен ретвалене баьчча, хlаьта цlенача дагара хьо сихагlа верзар а дои».

Май бутт. Лоамаш болхлой В. С. Грозненски губотдела № 4 йолча информационни бюллетена тlара:

...и. и. Калинин Ленин—сийлакьа горнякаш.

Укхаза волча хана ВЦИК-а Председатель и. Калинин сийлахьча горнякаллa дlакерлав, ВСГ Губотдело Къахьетана берлаза гlолла мехкдаьтта чакхдоахача заводий III-ча группа сгонщикалла а отталаь. Шитта иов. Ленин а сийлахьча горнякалла а хьажаваь, Къаьнача промыслай 2-ча группа буровой мастералла отталаь.

Болхлоша-горнякаша торжественни митинге и. Калинина расчетни книжка дlаделанад, хlаьта цунга гlолла Владимир Ильича а дlаденнад кхиикен курортни карточкеш; из Горячеводскерча курорте а вехаш.

1924 ШУ

12 феврале Грозненски горсовето сопаш баьб хьажа саг воацача бераша новкъостал даре горсовете В. И. Ленина цlерагlа йола фонд хьае.

24 мае Слепцовски станице вlашагlъеллай Шолжа йисте духхьашхара В. И. Ленина цlерагlа йола къоначa пионерий отряд.

1925 ШУ

30 июле кердача промыслай 12-ча участке эттара хьалхара Ильича лампилгаш лотаеннай.

7 ноябре Грозне торжественни хьасапе хайнийлад В. И. Ленина легlа памятник.

1931 ШУ

31 марте Грозне къахьегамхошка дог гlоздоакха кхаъ баьккхаб: ССР Союза ЦИК-а Президиумо «Грознефта» болхлоша, инженерно-технически а административно-боахама а болхлоша, шоаш юха а на кхобеш, чlеллаьнна доккхий гlулакхаш дарах грозненски мехкдаьтта промышленноста эттара доккхагlа дола совгlат — Ленина орден еннай.

1 апреле Заводской районе торжественни хьасапе хьайийллай Ленина цlерагlа йола культура Дворец.

1965 ШУ

Москва, Кремль, 13 декабрь.

Халкъа боахам дегlаккхуларa дика гlулакхаш карагlдуаларах СССР Лаккхехьарча Совета Президиумо Указаца Ленина орден еннай Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республикана.

Нохч-Гlалгlайчен экономикех культурех гlорьаьнна чlоагlа дегlалахар — из болхлоша, колхозхоша, интеллигенции шоаш юха на кхобеш хlана хьалара хьийгача къахьхьажмар, ший лорда тlа Советски Союзе халкъий доттагlал вlаштlехьа а хьина, моакха санна чlоагlдена хlаьтта ленински къамий политика кетьаар да.

З. КИБИРЕВА,
В. ДЕРИГЛАЗОВА.

КЪОНА ТОКАРЬ

«Красный молот» жачи заводе 13-ча цехе болх беш а кхуьча мехкарашта юкъе дукха белгала йоаца къона йоI. Ленински комсомола 50 шу дузача денна накъайолаш керла социалистически декхараш тIаийца къахьегаш я из а.

Цхьабакхьда, из белгалъеш йола цхьа самал йоал токарах Троцевская Аллах. Из — доза гIулакхаца къаьста па хилар ца.

ВIарг тIера па боаккхаш бIаракъежа дог доагIа Троцевскаяс шиш станок операцеини балхаш дара кийчъеча хана. Кхдайн аттех дех шун кулгаш. Цунга хьежачоа атта ба моттаргза из болх. Бакъда, шиш болх бовзаш йола говза токарь-м хIара денна занятешка ма кийчлу цунга. Еррига уйла, говзал тIаяхийте хьаьюре хIара деталь, шиш беррига болх.

Станок лаьтта хьекха, цIана, болх бу моттиг лостам бий хул коммунистически къахьегама культура лаха лоаттаира йоаржаьча яьве хьинаре лакъе лоацача Аллай, Производства балхах лаьпа завода цIенханитта йола къамаьл хилча Аллас ма къахьега деза ний, лье белгалйоаккх ма коллектива болхлоша. Шийна хьачох кхоачам це беш балха говзал лакхьяра дешаш, къаьнагIчаргара опыт хьаIомаеш хул къона токарь. ХIаьта из ше а яц новкъостанта гIо этаача хана юхтIехьашвоаргйолаш.

Лакха къахьегама толамаш дахарах завода администраце дукха барколаш а кхайкадеш ахчан премеш тийнай Аллайна. Ший къахьегама толамаш комсомола юбилейна хетаду Троцевскаяс.

В. ИВАНОВ.

Бера хана хенз йоаль материалистически мировоззрени йолаш ши ла веза сег. Практически цун маIан да, бераш, общеобразовательни школе долча хана хенз дына тIехьа доацаш, аллха сердалон наькъаца хьалкхедаь ца Iеш. атеистически наькъапа лешар хьехаши кхетадеши хьалкхеж деза яхилга.

Бизза болча атеистий гIулакхех кхув лешаш а кхетама болх беш а мел йоаккхача хана. Харцахьа да, атеистически кхетам лула кхетама балхах дIакхьаьста лакъа да дьина хетилга, цунна аьттув балга дуккхача хьале белгалдоал берий коллектива гIулакхашта политически лостам баларна. Шийттара уйла е хоаши хьинар лолаши уж хьалкхеларца, берий вахар сакъердамен цIена уйла йолаши хиларца.

Пионерски комсомольски организацей тайп-тайпарча балхо, хIаране шиш коллектива гIулакхашта юкъе лагъв лапаро — цу долчача хIаманна чулоацам дика балаш, сакъердаме, къьга, сийрда хулийт берий вахар, нравственни сакхетам боссабу царна чу. Цу боккхача балха тIа къаьстта лоархIаме а школа.

Белгалдаккха доагIа, Гораговски юкъерча школа юххьанцарча классай хьехархоша М. С. Сметанина, А. И. Сметаннинас, А. З. Новицкаяс А. А. Марышевас, хIаьта шитта предметникаша М. И. Настековс, Б. Х. Банаева, Л. П. Вашкеевас, Л. Г. Атиевас, кхычар а, эттара чIоагIагIа цу деша уйла тIайохийташ хилар.

МаласIа ба хьехархоша урокаш тIа а классе боацача хана а беш бола болх?

Хьалхорча классерча хьехархочо А. З. Новикаяс, Iэлма Iемадара лоархIамах лаьца дешархошца ше беседа ечa хана къаьстта уйла тIайохийт, моллацш мозгIараши бIаьхийча кахаца цхьана халкъ боаланеш

АТЕИСТАШ КХЕБУ

эхжийн хилийта гIийрта хилара. хIаьта из бакъ хилар дIахьокх цо дешархоша атта кхета передача Ярославске «Дынах тешаранте па тешараптеи долча бийле» тIара дешаш а кхуьлаш.

4-ча классерча хьехархочо М. С. Сметанина, А. С. Пушкина «МозгIарахи цун болхлочох балдаха» бола фаьлг берацта Iомабеча хана гетара говза хьахьехар мозгIарийн цел-лайн цIаьрматал, Iовдалал, йолихал, кхьлоза царех доахка айпаш, пухкьа берана шоаш а дукхат масалаш кхувлар шоаш дийшача книжкаш хIара, эуцараш тIара, бIаргалайнача кинофильмаш тIара.

Юххьанцарча классашкарча хьехархоша естествознани, истори шоаш Iомадеча хана атеистически кхетам баларна айхха юзайолийташ ю урокаш. Масала, «логIа делхар мишта хул» яха а кхьийоза а темаш Iомаеча хана хьехархоша беригг хIаккхеталу дыко цунах ахачох а Iилмо из хара хилар хьа мишта хьекхал а.

Дешархой пионерала дIачуаца кийчбеча хана.района школашка атеистически болх бу царна. Из болх эттара дукхагIа бу В. И. Ленинен цун соратникийн вахарцарен гIулакхашцарен масалаш а кхувлаш.

«Бежин луг» аха И. А. Тургенева дувлар VI-ча классе Iомадеча хана дешархошка критически замечанеш айтта гIерт хьехархой дынагахьа оаш хабараш дуцарашта, хIаьта хьинар Iомадаь дьинначул тIехьагIа классе боацача балха хьисане беседа — диспут ю «Дунен чу белгалонаш хьа мишта хиннай а царех теша мегаргий а» яхаш.

Боккха атеистически болх бу Гораговски юкъерча школа биологе хьехархочо Д. П. Вашкеевас. Атеистически кхетам баларна юкъалуш йоаццаш нагахьа халаш цун урокаш.

Дешархойн цар дий-аоанойн гул а бийа, кхест-кагго къамаьлаш ду. лекцеш еш цо атеистически темах лаьца, Павловен Мичуринен хьехам боахийт. Пироговен кхьча IилмахоIн вахар а гIулакхаш а довийт.

Цу школерча химе хьехархочо М. И. Настековен Надтеречни юкъерча школа химе хьехархочо Р. Ф. Дечентьевасн боахача атеистически балха хийса классе йоацаш а боккха болх бу атеистически кхетам бахара дешах лаьца. «Iилмо дына гIулакхаш хьагуча мишта дойз» ахача темаех лаьца сайреаш ю цар нисайшка а клубе а. дийн хара уйлаш хьагучийдахаш йола опыташ а еш чакийоах лекцеш.

М. И. Настекое кулгаддеш йолча атеистий кружокерча дешархоша шоаш кийчъю докладаш атеистически темаех лаьца: «Дыно халкъа цоахаж дуалу», «Мархаш уш иначара хьадаьннади». «Миэч хIана лоаце и кх. дI. ДуккагIча хана кинофильмаш а хьувкхаш чакийоал уж.

Йазамо атеистически болх бу Гвардейски юкъерча школа директора М. И. Ибрагимова а — химе преподавателла, Знаменски юкъерча школа химе преподавателла Д. М. Ахмадова.

Атеистически кхетам балара гIулакха чIоагIа сакъерлаиех тайптайпарен болх бу дешархошна Гораговски юкъерча школе эрсий мотти литературен хьехача преподавателла Д. Т. Атиевас. Школерча дешархой группашна Киеве экскурсе ахача хана не Iалманьте лоархIаме атеистически материал гулйир Киево-Печерски Лавра хьакъехьа, школе иза цIаххьачатул тIехьа из хьаьIаштIехьа а яьккха, цу хана деза хаш дешархоита атеистически кхетам балара занятеш ю по.

Дына деза декош кIадоаьлуча хана района школашка хьехархоша еча беседаш новкъостал цу хийра болча исламаан кераста дынахи бераш дIахьеталара. Цу балхах шийна балта хоаргда районерга дерриге бераш деза ухаш хиларах.

Массаьена а хьаштлолаш атеистически балха форма я «Хаттарийн йоцийн» сайреаш яр. Цига дика кийчбеннача атеистайш жон тез дешархой хаттарашта.

Беседаш, диспуташ, книжкай выставкаш, фотовыставкаш юкъе а Ве... атеистически балхо тайп-тайпара форма лелаеш хиларна белгалйоал Гораговски, Знаменски, Надтеречни, Гвардейски юкъерча школаш. Атеистически болх оазда латт Маковкински, Калаусски, Коновски барзI шера школашка. Братски юкъерча школе «Из тераш а деш дешархошта юкъе а цар дахьитаболноцша юкъе а беш бола атеистически балх цIенханитта тоабе беза цу школай коллективана. Атеистически болх — из ерригача педагогически коллектива гIулакх да.

М. ТАТАЕВ.

Надтеречни районо заведующи.

Кастта мехка экранаш тIа хьахьувкха доллургда «Молдовафильм» ахача киностуде даькха «Рыцарь мечты» яха шерача экранtIа хьувкха бос бола фильм. Цун сценарий язьвй Вадим Дербенева Леонид Ритикина цхьана. Цун режиссер-постановщик а церттера оператор а ва «Саг къьака тIехьа вода», «Гуйран тIеккьара бутт» ахача фильмах зрители вовзаш вола Вадим Дербенев. Цхьа шей тайпара я фильма сюжет. Цунна юкъе писателя-романтика Александр Грина кхуви воагIача хамарча биографе оагIонаш юазалу цун юххьанцарча юкъагIарча «Пролив бурь» ахача дуьцара мотиваца.

Фильм йоахкача хана керттера ролаш лоазеш хиниаб кино дебютанташ: Анной цIаьнкен роль ловзйой московски дешархочо Евгений Ушакова, Дианайн сатунача йнiен роль ловзаьй кишиневски актрисас Марианна Кушнеровас. Фильма тIа ба СССР халкъа артист Николай Сомонов, РСФСР халкъа артист Иван Воронин, кхьбараш.

Сурта тIа: «Рыцарь мечты» ахача фильма тIара кадр.

(АПН).

«Коллективизаци яр духьа лоаттабеча къовсаме хьалха лаьттайя ахаш да Нохч-ГIалгIай книжни издательства арахийца К. Н. Ефанова книжка.

Книжка тIа вIашагIтехай юрта боахам социалистически арганаш яр духьа лоаттабаьча къовсама керте лаьттача КъилбаседаКавказа моттигерча партийни организацей опыт. хьахьенхад юрта экономика дегIайоалаара Советски пачхьалкхенон промышленни болхдешен лаь IалахIмате локкха новкъостал.

КЕРДА БРОШЮРАШ

Шоай мехка истори зовза ловча дуккхача наха а хIаьта шитта преподавателашта, лектораш, агитатораш а лаьрхIа да книжка.

* * *

Цхьаболча бахача наха юкъе хIанз а долаш да къахьегамхошта коммунистически кхетам балара гIулакха локкха ве деш дола дIаяхача цирача замах юхедиса ве хIаманаш. Уж хьалдоаттаду дына хьехамаш деш бараша лелаьеча гIулакхаша.

БьайлагIа лелача мурдий тоабашта керте лаьттарашен цар хулламен часе тайпарча методашца — кхерамаш гIатувсаш а низагIа а юкъенхухь дIаяхача замах юхедиса зуламера дына тIулакхаш.

Вай республике а белгала ахча Надтеречни районе а мел йолча дын тоабашта юкъе эттара зуламегIа я БатIал-хьажий мурдий тоаба.

Нохч-ГIалгIай книжни издательства арахийнача «БотIал-хьажий зуламе тоаба» -яхача Тутаев Макшарипа Амирхана брошюра моттигера боккхий балхдола масалаш а кхувлаш дуцу цу дына тоаба зенакерчен зуламечуча гIулакхех.

В. ТЕРНОВ.

ПИСАТЕЛАШЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Безаме а сакъердаме а хилар укх деношка КПСС Грозненски горкома лекционни зале хьина городерча школашка, профтехучилищашка, юкъерча дешара заведенешка истори хьадаш бола хьехархой вай республикерча писателашцей поэташцей вIашагIкхетар. Республика писателий союза правлене председатель Ахматова Раисас дийцар нохч-гIалгIай литературах.

ЦоагIа безам тIабахта, хоза хеташ ладийгIар гулбеннараша писателаша Ошаев Халида, Мусаев Махьмада шоай творчески наькъах лаьца дийча къамаьлашка, поэташ Яндиев Жамалдина, Муталибов Зайнде, Ахматова Раисас дийшача шоай стихашка.

С. СУЛТАНОВ.

Къулбехьен Вьетнамера тIом

ПАРИЖ. Къулбехьен Вьетнам мукъаьяккхера Ньамен герзашцерча низой бIухоша сахиппалие тIом беьб американски 11-ча гIашлой бригада подразделенешца Нуанзгайна гехье боашаш. 17-ча марте дIахо лаьттар цу районера тIом, хIаьта американски командование укхаза юкъаьлхаяр эзайоккха вертолеташ.

ФРАНС Пресс яхача агентства корреспондента беча хаамах, къулбехьенаьвьетнамски партизанаша иккхе е чIоагIдаьа демилитаризованни зонегара къулбехьенгахье лаьтта американски форда гIашлой позицешта чудеш доле дез, из бохьен делаш американски форда гIашлошта деникий заваш а дир, цхьа истребитель-бомбардировщик чу а йитар.

Къулбехьен Вьетнам мукъаьяккхера Халкъа герзашцерча низой бIухоша аля тIалаьлар Нхасанерча американски форда гIашлой базана, цунна 130 ракети снаряди чу а тоха. Лаинь, Донгха, Камле, Нентхнен чуйсгIача оперативни районе массигIчуь позицешта 440 ракети снаряди чутехачуа тIехьагIа, Къулбехьен Вьетнама патриоташ Гуэрча американски штаба доа чуяир.

ХАНОЙ. Вьетнамски халкъа зенара йогарча тIема духьаларча доаьвоалийна Ханойна тIера чуйтой американски цхьа самолет.

Къилбаседа Вьетнама зенитчикаша американски ши самолет чуийтай укх деношка Хайфана тIера, хIаьта Тхайбинь, Нгаан, Намха ахача провинцей територена лакха тIера чуийтой кхы а американски кхо самолет.

Ерригаш а Вьетнама Демократически Республика территорена тIера чуякхийта американски самолеташ 2800-нега дIакхаьчай.

ДIАХО А ЭСКАЛАЦИ ЯРА НАЬКЪА ТIА

НЬЮ-ЙОРК. США президента Л. Джонсона решени тIакийцай 35—50 эзар саг хургволаш йола американски бIуний керда контингент Къулбехьен Вьетнаме яхийтаьвьна. «Нью-Йорк таймс» ахача газето деча хаамаш тIа а дегIа из хьакхайкадьча газето белгалдоакх, цу гIулакха резервисташ керда тIахьека безаргкилар. ХIана Къулбехьен Вьетнамера американски бIунаш, газето ахачох, 510 эзар саг ва.

«Нью-Йорк таймс» ишта хоам бу Къулбехьен Вьетнамера американски бIу алсамбаккхарца цхьана вьетнамски тIема «дIахо эскалаци е лаьрхIа» Л. Джонсон хиларах. Газето йадечох, пе «США платежни баланса дефицит кхы а дукхагIа лакхьеь» а хIаьта ишта «негритянски геттошкара кхохкам чIоагIбара керда бахьан лакха а тарлу».

'Доазол декъара'

АПН корреспонденташа хоам бу

«ХЬАЯЬЯ ВЕНГРЕ»

ВУДАПЕШТ. (АПН корр.). Сахача темпашца дегIайоагIа венгерски машиностроени. Станокаш арахецача дунен тIа пхийтталагIча моттиге я республика хIанз, цу тIехьадитад Канада. Голланди, Бразили санна дола мехкаш.

ВНР машиностроительни промышленноста арахеца дукхагIа йола продукци кхьча мехкашка йохк. «Хьаяй Венгре» аха марка тIайола станокаш дунен 40 мехка болх беш я — деррига социалистически мехкашка, Латински Америке, Африке. Уж ийю, масала, «Роллс-Ройс», «Филлиж», «Круп» яхача цIи хезача фирмаша а кхычар а.

МЕТАЛЛА МЕТТЕЛ ПЛАСТМАССА

БЕРЛИН. (АПН — панорама ДРВ). Пластмасса тIехь-тIехьагIа дукхагIа юкъеккхьл ДРВ халкъа боахама деррига довкъошка. Масала, укх тIеххьарча шерашка 12 процентагара лено 25 процентага кхаччалца алсамдьиниад металлообрабатывающ промышленносте пластмассаш юкъехьолга.

Нах чубаха цIенош хьалдеча шерра вайда ю полистирольни пенопластах.

Пластмассаш юкъейнхьай юрта боахаме а. Хромсникилева болатахн кIизгаки хьаеш хиина молокопроводаш хIанз хьаю полиэтиленови турбаш дIа а ухийташ. Полиэтиленови турбаш шелала дика духьалъотт. уж хьаярга дукха хIама дIалолаш. цул совгIа 100 метр йIаьха йолаш хье йиш я уж.

1968 шера 311 эзар тонн тайп-тайпара пластмасса арахецаргья ГДР-а. 1970 шу хьатIаккхоачаш 400 эзар тонн пластмасса арахеца лерхI.

КЕРДА ДУЛХКОМБИНАТ

УЛАН-БАТОР. (АПН корр.). Цархани Чойбалсани яхача монгольски городашка Венгерски Халкъа Республика специалистий новкъосталца хьалъеш латт йоккха ши дулхкомбинат.

Чойбалсански дулхкомбинатн. Германски Демократически республика новкъосталца хьалъеш латтача мехка йоккхагIйолча Улан-Баторерча колбасни завода хьалхара аргIен укх шера болх бе йолалургья.

Укх гаоргарча кхаь шера 1966 шерарчул хиначул 5,6-за дукхагIа дегIадоагIаргда дулх чакхдоаккхаргв.

Г. ХАРЧЕНКО.

ХЬАЙКА ЛАТТА ПРЕДПРИЯТИ

ПХЕНЬЯН. (АПН корр.). Мехка дика йовзаш я Таэнски электромеханически завода продукци. Барттайна а хьинар долаш а а предприяте коллектив. Болхлошта юкъе кIезига бац новаторашца изобретателаши. ДIадахача шера производствена план кхо бутт хьалха кхоачашйир заводо.

Духха ха йоаш Чхэнима свйлош кIа ткалой цунах. (Чхэнлими — дийнахьа эзар ли вакх беш бола тIкъамаш дола ды бе). КНДР-е хьалха мел латтачуй синпа и из.

Болхлоша, инженераша, ахархоша, Iилмахоша, бригадаша, бIарччача предприятешка доккхал а деш лелаю республика боахами культурен дегIайоалдеча доккхий гIулакхаш карагIдувларах тедаш йола из цIи.

В. ПАРАФЕЕВ.

ТУРБАШ МЕХАНИЧЕСКИ ЦIЕНЪЕР

БЕЛГРАД. (АПН корр.). Югославе дуккхача фабрикаша, заводаша. къаьстта химически промышленноста предприятеша дукха ха йоаю, Iалаьмате дукха ахча дIауххйт турбаш цIенъеш.

Турба мел лакха яле а производства процесс соца па ем турбаш механически цIенъеш йола прибор хьаьй къонача югославски инженера Любинко Марковича. Цу йонбора тохкам баьб «Винча» яхача Iилма-тохкама институтен Югославе дуккхача предприятешкен. Массанахьа а специалисташа дика могаьй уж. Пойбора патент ийцай дуккхача доазол дехьарча фирмаша.

ХАЛКЪА ГОВЗАНЧИЙ КООПЕРАТИВАШ

БУХАРЕСТ. (АПН соб. корр). Румыне хIара шера дукхагIа хоаттам я халкъа творчества предметаш. Мехкара цхьаькха турист дIаводаш дахчох хьаь хоза ловзорг, е топпарах иь ваза, е хоза дега салфетка па эошш.

1968 шера халкъа кулг-говзал дIахо а дегIайоалдеш духьа халкъа говзанчий лаьрххIа йола кооперативаш вIашагIъехка йоаленай Румыне. Цига болх беш ба халкъа мастераш. этнографей фольклорей специалисташ. ХIара кооперативе шиш района специфика а области этнографически эгтиденаш а дIахьокха гIерт. Брашове хьаду кIазаш. Олтеней кIувсаш, Сучаве керамика. Жассерча мастераша хьаь лахчан хIаманаш доазол дехьа дика йовзаш я.

Ф. АНГЕЛИ.

ТЕШАМ БАЙНАЧА ХЬАЛАШКА

ВАШИНГТОН. ЧIоагIа тешам байначен кхохкадеркачен халлашка хьабийлар США столице «доше пуле» членаш долча мехкий шин дийнаьа е лаьрхIа чрезвычайни конференци. «Вашингтон пост» ахача газето йазечох, «доше мах, американски доллара мах, дунен халкъашта юкъарча валютни система кхоане» ахараш сацпа йола проблемаш къаьстае езаш йола конференци гулъяьй укх тIеххьарча шовттъа шера па хиначa тайпара чIоагIа финансово-валютни кризис хьалхешка эттача США правительства инициативегIа.

ЧIоагIа къайхагIа лоаттаду финансисташ вIашагIкхетар.

* * *

США правительство цалхбувен европейски ях мехка финансови Iедалашкен сарраха Вашингтоне вIашагIкхьдаькхар шоай резервашкара доше Йоцдеченна модасгIча къарчом доше рынкашка частни нIдарлошка ца дохкилга.

Вашингтонски конференце решени тIайийцай дошена шин мах оттабеш бола система вIашагIйоалла аьшна централни банкаштен правительстваштен юкъерч расчеташта официальни рынкашта официальни боашаш.

СУРТА ТIА: Максим Горьке цIерагIча берлински театре оттаьча «Бух тIа» ахача спектакле юкъера сценаш. Немецки актераша из пьеса дукхьашка йовзаль хиннай 1903 шерашка а. АДН—ТАСС-а сурт.

ГДР-ера горьковски деноаш

БЕРЛИН. 19 март. (ТАСС). Максим Горький ваьча дийнахьа дехь 100 шу хилар шерра белгалдаккха кийчлу ГДР. Цун произведенеша йоккха влияни я немецки писателий творчествашен ГДР къайна социалистически литература дегIаяхарна. ГДР из юбилей сабара еча кийчен эттара доккхагIа йола гIулакх да М. Горьке цIерагIча Ленинградски Академически доккхача драматически театра артистий гастролаш.

ГДР театрий сценаш тIара дIайоалаш ий писатела дукха пьесаш: «Бух тIа», «МоастагIий», «Егор Булычев кхьбараш», «Васса Железнова», кхьараш. Максим Горьке сочиненеш йоакххийча тиражегIа арауйла укказа. «Ауфбау-ферлаг» ахача издательства арахецаргйолаш ба 24 том хула писатела сочиненеш гулдаш.

ХIанз ГДР-а общественноста шерра дакъа а лоацаш, чакхьмавлаш латт М. Горьке творчествана хетаьь Iилмахой а дешарий а конференцеш. Талая Неве хьайиллай революце духIаккхайхочун бIаь шу хилара юбилей сийна йола Дунен халкъашта юкъера конференци. Цига закъа доаьшаш ба ГДР. СССР. ЧССР. Болгарера бахьха писателаши Iилмахой литературоведаши.

Германо-советски доттагIала общества Централни цIа «Горький—Германе» яха выставка хьаолла кийчдуш да. Сийлалья белгалара дя дешарда дувзадена ший почтови марка арахийцай.

Юбилейна кийчо яра кулгалду лаьрххIа цу гIулакха вIашагIтехача комитето. Цун сийлен президент ва германо-советски доттагIала Обществ а председатель, ГДР халкъа палата председатель И. Дикман, хIаьта президент ва ГДР Министрий Совета председателла заместитель А. Абуш.

Унахой самукъадоах

Сегодня Дай-мехка тIема инвалидий госпитале дорба дехьа бахача цамогаш бераша. Царна лаьрхIа кастъкаста тематически а салоIама а сайренаш хул укхаза, самодеятельни артисташа концерташ уттаду, лекцеш еш, беседаш ю, художественни, документальни кинофильмаш гойт.

Дукха ха яц укх госпитале Грозненерча № 21 йолча юкъерча школе дешархоша концерт а оттадеш салоIама сайре хиина. Медицински темаех лаьца лекцеш йийшар лоьраша-хирургаша Ругальская Ольга Борисовнас, Мазьев Мигаша Раслана. Ишта дика чакхъяьлар хьехархой республикански Цен самодеятельни коллектива кийчъяь сайре а. Цига бийхабар «Знание» ахача Ерригсоюзни обществона Грозненски отделене лектораш.

Массанена хоза хийтар М. Горьке цIерагIча юкхлаттахой клуба самодеятельни артисташа, къаьстта Грабко Светланас, Шолохова Натанас, Барсева Яннас, Полетаева Верас гойта художественни номераш.

Цу тайпара хина кийчъяь сайренаш каст-каста хул.

Н. СЕРГЕЕВ.

ОДЕССА КХОАЛАГIА ПОРТ

Ноибчен балхаш дIадоладенна нерда, праштаа а лаьрхIача кхоалагIа йола, порт Одесса хьаяьяра.

Эттара хьалхара Одесса порт гонаш а хьалхагIа хьалхийний. Цу хана денз шин бIаь гаргга шу даьннад. Одесскерча «[illegible]» ахача шолагIча порте укх шера мера дезац иий итт шу дизар. Цхьабакхьда, сонъире иъона ше болашанна а, цига чаккдувлача духьалона дехача ший воаккхагIа кхоча салон тIехьиьнной из хIанзалв а. Цхьабакхьда, шин порт а иц тоьеш, мухьалл Iадоакаде эргIа хьатIаккхачарга хьонал района дIаотт лоакаш.

Цхукуьш лакхагIад яхе шера планатIа кхы цIаьхьнна цаI — кхоалагIа порт Одесса хьаьхьа. Из порт къаьстта чтьгарий дурцарешта лаьрхIа хургья. Укхаза соца йиш хургья шаьрача доккхий чурн чтьаьрий лувцача кемашна. ГIамерча Антаритидера укхаза доагIаргда кит яха чтьарий дуьца кемаш, хIаьта рефрижераторакемаш укхаза хьаргья чтьарий дувзачи ниташ деделчи промыслов просек.

Нердача портах хьатохаргъе ши тIа гIалла лоле, тIема мух а тIехьа шовзтикъе кхаь эзар тонна аза «Венто» аха боле, чтьарий дуьца шийцара дийтта кема а тIехьа. Из боле хIанз Ленинграда хьаьаш мотт.

Нерда порт — Iааьмате боккха гIире. Цун причалашши, складаши, гIулла йола предприятеши а тIехьа мастерскешши шовзтикъе гектар дIалоацаргьа. Шера масеши бIаь эзар тонн чтьарий продукци чакхьлаккха лаьрхIа а из. Хьалха нердI йоакхо холодильни, чтьарий ахфабрикатеш хийчъеча цалий комплекс, потильни консервни цалий, кхыйола предприятеш.

Иосиф ПИКАРЕВИЧ,

АПН корреспондент.

Редактора заместитель

А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгIа, хьажа

21 март

РАДИО. 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен лаьттаделадерзо (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоаваш. 7.00 — Москва. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 7.23 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Венгерски ашараш. 8.45 — «Майра гвардеец» яха очерк (нохчий меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 16.20 — Ашараш. 16.30 — «Сай» яха Плиев Махьмад-Салиха дувлар (гIалгIай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Юрта боахама болхлошта дола концерт. 17.30 — Вай индустриальни йодк (гIалгIай меттала). 17.45 — «Пролетарски интернационализмана тешаме хилар» яха беседа (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ. 18.00 — Телевизионни кердадараш (гIалгIай эрсий меттала). 18.30 — «Лаьттаделадерхой къона тIехье» (нохчий меттала). 18.45 — Киножурнал. 18.55 — «Iадаме тIолла экскурсе» (гIалгIай меттала). 19.10 — Бакъдолчох даькха фильм. 19.30 — Iилмахой лабораторешка. 19.50 — Берашта дола фильм. 20.00 — Юртарча къахкетинхошта. Шоайла яхье баьина хьакхIаш лелараш. 20.25 — М. Горький ваь 100 шу дизарга. «Нахана юкъа» яха художественни фильм.

22 март.

РАДИО. 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен хьаттаделадерзо (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — Передачай программа. 7.25 — Москва. 8.15 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — Шахтер. «Туркмение» яха сюита. 8.45 — Къона тIехье (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — Нохч-гIалгIай ашараш. 16.20 — «Авангард» яха радиожурнал (эрсий меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — «Волхлой вахар» яха радиогазета (гIалгIай меттала). 17.30 — Пинщера план—хаьал хьалка (эрсий меттала). 17.45 — «Юртара активистка» яха очерк (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ. 18.00 — Телевизионни кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 18.35 — Къахьегама бIаьсти. 19.05 — Бакъдолчох даькхха фильм. 19.25 — Нохч-ГIалгIай мехка Советски Iедал этта 50 шу дизарга. Тирка йисте дахача халкъай сьезд. 19.40 — Берашта. Фильмаш фьаьта (нохчий меттала боакхх). 20.15 — М. Горький ваь 100 шу дизарга. «Си университеташ» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-30; редактора зам.—3-38-11; белгтоаллама секретара—3-34-26; партийни вахарен, культурий, промышленностен отделий—3-42-30; юрта боахамен письмой отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-30; зам. редактора—3-38-11; ответственного секретаря — 3-34-26; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографа. Революце пр. спект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ04061. Заказ № 1354.